

ПРОГРАМА ЗА ПАРЛАМЕНТАРНА ПОДДРШКА
PROGRAMI PËR MBËSHËTETJE PARLAMENTARE
PARLIAMENT SUPPORT PROGRAMME

Analiza istraživanja javnog mnjenja i javnih politika

Rodni društveno-ekonomski uticaji Kovida-19 na žene

Autor: Petra Durinova

jun 2021

Ova publikacija nastala je u okviru Programa za parlamentarnu podršku (PSP), uz podršku Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) preko Švajcarske ambasade u Republici Severnoj Makedoniji. Program za parlamentarnu podršku (PSP) sprovode Nacionalni demokratski institut (NDI), Institut za demokratiju "Societas Civilis" - Skoplje (IDSCS) i Centar za upravljanje promenama (CCM). Sadržaj ove publikacije ni na koji način ne odražava stavove SDC-a.

Sadržaj

UVOD	5
Teret obavljanja neplaćenih kućnih poslova	5
Finansijske poteškoće – smanjenje radnih sati, gubitak radnih mesta	6
Rodno zasnovano nasilje	7
Stanje Romkinja	8
Vreme i prostor da se žene uključe u liderstvo i odlučivanju u politici	8
Opšti pregled	9
Ciljevi istraživanja	10
Hipoteza	10
Stanje u Severnoj Makedoniji	10
ISTRAŽIVANJE SPROVEDENO NAD ŽENAMA I DEVOJKAMA U SEVERNOJ MAKEDONIJI	13
Rezultati ankete	13
Zabrinutost o stanju sa Kovidom-19	14
Finansijske posledice	14
Korišćenje pomoći /finansijskih mera	17
Briga o deci i starijim osobama/ osobama sa posebnim potrebama	18
Zdravstvena zaštita	19
Izazovi	20
NAJBOLJE PRAKSE IZ DRUGIH DRŽAVA – KONKRETNE MERE ZA PODRŠKU ŽENAMA I DEVOJKAMA	23
Mere za naknadu prihoda	23
Roditeljski dodatak i povlastice za brigu za vreme pandemije/usaglašavanje privatnog i profesionalnog života za vreme krize	24
SOS novčana pomoć za one koji nemaju prava da traže drugu pomoć / dostupnost skraćenih radnih sati	26
Program o plaćenom bolovanju / Dani odsustva za bolesne ljude	26
Mere namenjene obuhvatu i zaštiti radnica u neformalnom sektoru	27
Mere sprečavanja rodno zasnovanog nasilja	27
Uloga parlamenata	29
PREPORUKE ZA PROMENU POSTOJEĆIH I UVOĐENJE NOVIH POLITIKA U SEVERNOJ MAKEDONIJI	30
Preporuke za uvođenje mera za nadoknadu prihoda	30
Preporuke za smanjenje tereta na žene koje se brinu o deci, porodici, starijim osobama i domaćinstvu	30
SOS univerzalna novčana pomoć onima koji ne mogu da dobiju niti jednu drugu vrstu pomoći/dostupnost pomoći za smanjene radne sate	31
Program plaćenog bolovanja / Slobodni dani za bolesne osobe	31
Preporuke da se obuhvate i da se zašтите migracione radnice u neformalnom sektoru	32
Preporuke da se spreči rodno zasnovano nasilje	32
ZAKLJUČAK	34
KORIŠĆENI IZVORI	36

Impresum

Naslov: Rodni društveno-ekonomski uticaji
Kovida-19 na žene

Naslov originala: Gendered Socio-Economic Impacts
of COVID-19 Pandemic on Women

Izdavač: Nacionalni demokratski institut

Autor: Petra Durinova

**Prevela sa
engleskog:** Roza Trajković

Dizajn: Dejan Kuzmanovski

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

305-055.2:[616.98:578.834(497.7)](047.31)

305-055.2:316.334.2(497.7)(047.31)

ĐURINOVÁ, Petra

Rodni društveno-ekonomski uticaji Kovida-19 na žene : analiza
istraživanja javnog mnjenja i javnih politika / autor Petra Durinova ;
[prevela sa engleskog Roza Trajković]. - Skoplje : Nacionalni
demokratski institut, 2021. - 36 стр. : илустр. ; 30 см

Превод на делото: Gendered socio-economic impacts of Covid-19 pandemic
on women / author Petra Āurinová. - Фусноти кон текстот. -
Библиографија: стр. 35-36

ISBN 978-608-4921-10-3

а) Родови студии -- Ковид-19 -- Социо-економски аспекти -- Македонија --
Истражувања

COBISS.MK-ID 55040261

Uvod

Objavljeno je nekoliko stručnih članaka i radova koji se odnose na veoma loše efekte uzrokovane pandemijom Kovida-19 na društveno i ekonomsko stanje širom sveta. Međutim, stanovništvo nije homogena grupa. S obzirom na to, može se očekivati da će društveni i ekonomski uticaji pandemije imati različite efekte na žene u poređenju sa muškarcima. Pored toga, različiti isprepleteni identiteti žena takođe utiču na različite uticaje koji se osećaju – uključujući i njihov pristup resursima i donošenju odluka. Na primer, Romkinje su u prošlosti bile marginalizovane i diskriminisane u društvu zbog njihove boje i etničke pripadnosti. Kao rezultat te marginalizacije unazad kroz istoriju, njihov rad u neformalnoj ekonomiji i ruralnom sektoru je dodatno opterećen i trpi negativni uticaj kao rezultat Kovida-19. Jasno je da pandemija i njene posledice po privredu unazađuju rodnu jednakost, a to se odnosi i na žene koje učestvuju u izradi politika i donošenju odluka. Više studija pre pandemije je pokazalo da žene na poziciji poslanika

moraju da se suočavaju sa većim izazovima u poređenju sa njihovim kolegama muškarcima, a od početka pandemije ovi problemi su se još više pogoršali.¹

Žene i devojke se suočavaju sa višestrukim oblicima diskriminacije. "Dok su svi osetljivi na Kovid-19, teško je reći da su svi ljudi jednako pogođeni pandemijom. Postoje snažne rodne razlike, a oni najmarginalizovaniji su najteže pogođeni. Žene i devojke se suočavaju sa povećanim rizikom od porodičnog nasilja, neadekvatnim pristupom osnovnoj zdravstvenoj zaštiti (kako pre, tako i nakon pandemije), kao i sa kažnjavanjem povezanim sa Kovidom-19, ekonomskom nesigurnošću i nametnutim obavljanjem poslova za koje nisu plaćene. Sve ovo u kombinaciji sa stigmom i međusektorskom diskriminacijom sa kojom se žene i devojke već suočavaju, jasno nam pokazuje da su žene i devojke bez ikakve sumnje "zapostavljene".²

Teret obavljanja neplaćenih kućnih poslova

Uzevši u obzir da na svetskom nivou³ ženama pripada obavljanje velike većine neplaćenih kućnih poslova i poslova nege, zatvaranje škola da bi se zaustavilo širenje Kovida-19 u Evropi, ali i šire, pokazalo je da je uticaj na žene različitiji i nesrazmeran u odnosu na muškarce. "Prema jednoj studiji koju je sproveo Evropski institut za rodnu jednakost (EIGE), postoji direktna veza između

nejednake podele neplaćenih kućnih poslova i rodne nejednakosti na tržištu rada. Širom Evrope, ogroman deo neplaćenih kućnih poslova i pružanja nege obavljaju žene, i to 92 procenta njih obavlja neplaćene kućne poslove nekoliko dana u nedelji, za razliku od muškaraca gde taj broj iznosi 68 procenata."⁴ Žene pružaju većinu neformalne brige u porodici, uključujući između ostalog i staranje o

¹ SASKIA BRECHENMACHER, CAROLINE HUBBARD. 2020. How the Coronavirus Risks Exacerbating Women's Political Exclusion. Na internetu: <https://carnegieendowment.org/2020/11/17/how-coronavirus-risks-exacerbating-women-s-political-exclusion-pub-83213>

² UNAIDS. 2020. *Six Concrete Measures To Support Women And Girls In All Their Diversity In The Context Of The COVID-19 Pandemic*. Na internetu: https://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/women-girls-covid19_en.pdf

³ TNH. 2018. *Unpaid Care and Domestic Work*. Na internetu: <https://deeply.thenewhumanitarian.org/womensadvancement/background/unpaid-care-and-domestic-work>

⁴ European Institute for Gender Equality (EIGE). 2020. *More equal sharing of care would reduce workplace gender inequality*. Na internetu: <https://eige.europa.eu/news/more-equal-sharing-care-would-reduce-workplace-gender-inequality>

članovima porodice, podučavanje dece kod kuće, obavljanje neplaćenih kućnih poslova itd. Sve ovo ograničava njihove radne i privredne mogućnosti. Istovremeno, istraživanje je pokazalo da je svaka deseta zaposlena žena bila prinuđena da uzme neplaćeno odsustvo. Širom regiona je neplaćeno odsustvo bilo nametnuto prema skoro

10 procenata žena, dok je samo 6 procenata uzelo delimično plaćeno odsustvo. Kao rezultat toga, žene koje rade na poslovima koji su slabo plaćeni izložene su većem riziku da postanu nezaposlene i da, kao posledica toga, zapadnu u siromaštvo ukoliko se ne preduzmu mere da se novčanom podrškom dopune izgubljeni prihodi.⁵

Finansijske poteškoće – smanjenje radnih sati, gubitak radnih mesta

Prema globalnom institutu Mekinzi⁶, žene su 1,8 puta izložene opasnosti od gubitka radnih mesta tokom krize u poređenju sa muškarcima. 39 procenata zaposlenih su žene, a što se tiče izgubljenih radnih mesta, taj procenat kod žena iznosi 54%. Jedan od razloga za veći uticaj krize na žene je i to što se kao rezultat virusa značajno povećava teret neplaćenih kućnih obaveza koje nesrazmerno više obavljaju žene. Pored ostalih faktora, to znači da zaposlenost žena opada mnogo brže od proseka, čak i kada se uzme u obzir činjenica da žene i muškarci rade u različitim sektorima.⁷ Pored toga, Kovid-19 je načinio značajan i nesrazmeran uticaj u sektorima gde su žene više zastupljene, što je dovelo do povećanog gubitka radnih mesta među ženama. U nastavku, na osnovu brze procene rodne jednakosti koju je sprovela Regionalna kancelarija UN Žena u Evropi i Centralnoj Aziji, više od 40 procenata žena u Evropi i Centralnoj Aziji je tokom izbijanja pandemije radilo na manje plaćenim radnim mestima u poređenju sa muškarcima (brza anketa o rodnoj proceni je sprovedena između aprila i juna, 2020). U svim podregionima i državama/teritorijama je primećeno smanjenje broja radnih sati među ženama. U

celini, žene su bile mnogo teže pogođene u odnosu na muškarce i udeo žena koje su morale da smanje svoje radne sate je bio mnogo veći. Uzimajući u obzir da je pre krize udeo žena na tržištu rada bio manji od muškarača, gubitak radnih mesta i manji broj plaćenih radnih sati će verovatno još više pogoršati rodnu nejednakost u regionu, a to će biti izraženije u ovim državama/teritorijama. Rasčlanjeni podaci su takođe pokazali da su mlade ženske osobe uzrasta između 18 i 34 godine bile više izložene smanjenju radnih sati. U većini država/teritorija, mlađe ženske osobe su češće prijavljivale smanjene radne sate (ali pritom nisu izgubile posao) u poređenju sa ženama ostalih skupina. Izbijanje pandemije je posebno uticalo na samozaposlene žene s obzirom na to da je 25 procenata njih ostalo bez radnih mesta (u poređenju sa 21 procentom samozaposlenih muškarača), dok je kod dodatnih 49% smanjeno radno vreme (nasuprot 53 procenata muškarača).⁸

Dalje, radnice koje migriraju su svuda u svetu na prvoj borbenoj liniji sa Kovidom-19. One rade na nekim veoma važnim radnim mestima koja su često slabo plaćena, kao što su zdravstvene radnice i negovateljice, medicinske sestre, čistačice i zaposlene u perionicama,

⁵ UN Women.2020. *THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN'S AND MEN'S LIVES AND LIVELIHOODS IN EUROPE AND CENTRAL ASIA: Preliminary Results from a Rapid Gender Assessment*. Na internetu: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/07/the-impact-of-covid19-on-womens-and-mens-lives-and-livelihoods>

⁶ McKinsey Global Institute. 2020. *COVID-19 and gender equality: Countering the regressive effects*. Na internetu: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/COVID-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects#>

⁷ McKinsey Global Institute. 2020. *COVID-19 and gender equality: Countering the regressive effects*. Na internetu: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/COVID-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects#>

⁸ UN Women.2020. *THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN'S AND MEN'S LIVES AND LIVELIHOODS IN EUROPE AND CENTRAL ASIA: Preliminary Results from a Rapid Gender Assessment*. Na internetu: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/07/the-impact-of-covid19-on-womens-and-mens-lives-and-livelihoods>

čime su veoma izložene visokom riziku od zaražavanja korona-virusom⁹. Žene u neformalnim ekonomijama, uključujući i veliki broj radnica koje migriraju, suočavaju se sa većim rizikom od gubitka egzistencije time što im se krše radna i ljudska prava i što budu zaražene korona-virusom. Ova rodno definisana radna mesta u neformalnoj ekonomiji, posebno kućna posluga i sektor pružanja nege, često imaju nestabilne ugovore i nemaju plaćeno odsustvo ili mogućnost da rade od kuće. Žene u neformalnoj ekonomiji, kao i žene koje migriraju, mnogo češće dobijaju posao na određeno vreme sa skraćenim radnim satima. "Za njihova radna mesta se najčešće ne plaćaju doprinosi za socijalno osiguranje, što znači da su mreže socijalne zaštite za naknadu gubitka prihoda ograničene ili ne postoje, a takođe imaju i ograničen ili nemaju nikakav pristup zdravstvenoj i porodijskoj zaštiti. Većina od 8,5 miliona žena koje rade kao kućna posluga je nastupanjem pandemije bila otpuštena s posla, a pritom su njihovo zdravlje i sigurnost ignorisani, pa čak i ugroženi. Za one radnice koje migriraju i koje žive u kući

gde rade, gubitak radnog mesta je takođe značio i gubitak krova nad glavom. Uvođenjem ograničenja za putovanje, narasli su i finansijski problemi i nesigurnost, a veliki deo njih je ostao zaglavljen daleko od svojih kuća."¹⁰ To se takođe odnosi i na veliku većinu radnica koje su radile kao kućne pomoćnice u stranim državama u Evropi, posebno na one koje su otišle iz Centralne i Istočne Evrope u Zapadnu Evropu. Kovid-19 je takođe značajno uticao i na kružnu migraciju između adrese gde su negovateljice stanovale u kućama u kojima su radile u drugim državama Evrope i njihovih matičnih kuća. "Mnoge nisu mogle da se vrate na svoja radna mesta ili da otpočnu novi ugovor zbog ograničenja u putovanju ili zbog otkazanih angažmana, te su negovateljice koje su one trebale da zamene produžile svoje ugovore. Dok su vlade primenile niz mera da bi ublažile ekonomske posledice pandemije za preduzeća i poslodavce, veliki broj negovateljica koje su živjele i radile u tim kućama, nisu imale prava na pomoć."¹¹

Rodno zasnovano nasilje

Rodne posledice karantina, kao što je izraženije rodno zasnovano nasilje, se takođe treba uzeti u obzir. Istraživači su uočili vezu između pandemije Kovida-19 i rodno zasnovanog nasilja koje se često naziva i "pandemijom iz senke."¹² Karantin koji je bio uveden da bi se izborili sa Kovidom-19 je dao veću slobodu nasilnicima. Nekoliko medijskih izveštaja ukazuje na povećani broj porodičnog nasilja u različitim državama.¹³ Na primer, u Australiji je stopa porodičnog maltretiranja porasla za 5 procenata, dok je u Kini zabeleženo trostruko više slučajeva porodičnog nasilja nakon uvođenja karantina, a različite

savezne države u SAD-u su takođe prijavile rast broja slučajeva porodičnog nasilja za oko 21-35 procenata, a čak se i Ujedinjeno Kraljevstvo suočilo sa problemima zbog rasta porodičnog nasilja.¹⁴ I u Slovačkoj je bilo većeg broja prijave od strane građana o nasilju nad ženama u porodicama i to u prvom talasu pandemije koronavirusom. Prema Institutu za istraživanje rada i porodice, ukupni broj poziva na nacionalnoj liniji za prijavljivanje porodičnog nasilja nad ženama se udvostručio između marta i juna, 2020, kada je Slovačka proglasila vanredno stanje zbog pandemije.¹⁵

⁹ UN Women. 2020. *Addressing the Impacts of the COVID-19 Pandemic on Women Migrant Workers*. Na internetu: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/guidance-note-impacts-of-the-COVID-19-pandemic-on-women-migrant-workers-en.pdf>

¹⁰ Ibid.

¹¹ Leiblfinger M.; Prieler V.; Schwiter K.; Steiner J.; Benazha A.; Lutz H. 2020. *Impact of COVID19 Policy Responses on LiveIn Care Workers in Austria Germany and Switzerland*. Na internetu: <https://journal.ilpnetwork.org/articles/10.31389/jltc.51/print/>

¹² UN WOMEN. 2020. *The Shadow Pandemic: Violence against women during COVID-19*. Na internetu: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-COVID-19-response/violence-against-women-during-COVID-19>

¹³ Shalini Mittal; Tushar Singh. 2020. *Gender-Based Violence during COVID-19 Pandemic: A Mini-Review*. Na internetu: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fgwh.2020.00004/full>

¹⁴ Ibid.

¹⁵ IVPR. 2020. *Násilie na ženách a v rodinách verejnost' nahlasovala viac v období pandémie koronavírusu (Violence against women and families was reported more widely by the public during the coronavirus pandemic)*. Na internetu: <https://ivpr.gov.sk/nasilie-na-zenach-a-v-rodinach-verejnost-nahlasovala-viac-v-obdobi-pandemie-koronavirusu-tlacova-sprava/?fbclid=IwAR3Ymgha89uPJ4SmbxCLlax-ynPX1l8Uvc9CrbagClExNFChwR6T-vtv3Y>

Stanje Romkinja

Socijalno stanje i pitanje zapošljavanja Romkinja, kao i njihov svakodnevni život, uključujući i njihovo društveno-ekonomsko stanje i njihovo iskustvo sa diskriminacijom, maltretiranjem i nasiljem se razlikuje u odnosu na većinsko stanovništvo, kako u Severnoj Makedoniji, tako i u ostalim državama Evrope. Neophodno je uzeti u obzir i činjenicu da Romkinje često rade sezonske i privremene poslove ili pružaju usluge lokalnim radnjama ili malim preduzećima. Kao posledica koronavirusa, mnoga radna mesta su zatvorena i prihodi su se smanjili. Romkinje se suočavaju sa višestrukim oblicima diskriminacije, uključujući i rodno zasnovanu diskriminaciju (RZD), zbog koje su još

više pogođene krizom. Zatvaranjem škola i naglim prelaskom na učenje preko interneta tokom pandemije, veliki broj romske dece je ostao bez obrazovanja zbog toga što nisu imala pristup kompjuterima i internetu.¹⁶ "Pandemija je još više naglasila podeljenost između rodnih uloga u romskim domaćinstvima. Obaveze oko nege su još više postale dužnost žena, što je sveukupno povećalo teret na ženama."¹⁷ U istraživanju koje je sproveo Romski nacionalni centar u partnerstvu sa UN Žene, Romkinje su izjavile "da je broj sati provedenih u čišćenju veći (70 procenata), a takođe i vreme potrošeno na kuvanju. (62 procenata)."¹⁸

Vreme i prostor da se žene uključe u liderstvo i odlučivanju u politici

Glas žena u politici je veoma važan kada se radi o pitanjima rodne jednakosti i zbog toga je zastupljenost žena u politici veoma važna. "Čak i pre pandemije je napredak ka rodnoj jednakosti bio nejednak. Rodne posledice krize Kovida-19 su još više naglasile da je napredak ka rodnoj jednakosti nejednak. Svet je napredovao sa nekoliko aspekata u vezi sa rodnom jednakošću, kao što je smrtnost majki, udeo žena na stručnim i tehničkim poslovima

i njihova politička zastupljenost."¹⁹ Međutim, pandemija je ta koja najčešće poništava napredak. Upravo zbog toga žene koje se bave politikom moraju da se suočavaju sa specifičnim poteškoćama i mogućnostima koje proističu iz pandemije korona virusom, te vlade širom sveta moraju da preduzimaju korake kako bi obezbedile uključenost žena u politici tokom pandemije i nakon nje. Rezultati istraživanja Nacionalnog demokratskog instituta i njegovih

¹⁶ UNHCR. 2020. *Many Roma families are particularly vulnerable in the current crisis of COVID-19*. Na internetu: <https://www.unhcr.org/ua/en/21189-many-roma-families-are-particularly-vulnerable-in-the-current-crisis-of-COVID-19.html>

¹⁷ Roma National Center in partnership with UN Women. 2020. *Roma population is affected disproportionately by the COVID-19 pandemic*. Na internetu: <https://moldova.unwomen.org/en/noutati-si-evenimente/noutati/2020/09/roma-women>

¹⁸ Roma National Center in partnership with UN Women. 2020. *Roma population is affected disproportionately by the COVID-19 pandemic*. Na internetu: <https://moldova.unwomen.org/en/noutati-si-evenimente/noutati/2020/09/roma-women>

¹⁹ McKinsey Global Institute. 2020. *COVID-19 and gender equality: Countering the regressive effects*. Na internetu: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/COVID-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects#>

partnera u Burkini Faso, Meksiku, Poljskoj i Ugandi²⁰ ukazuju na to da su se od početka pandemije ti problem još više pogoršali tokom vanrednog stanja. U okviru istraživanja su utvrđena 4 nova rizika za učešće žena u politici i njihovu političku uključenost usled Kovida-19 – sve veća ekonomska nesigurnost i vraćanje tradicionalnim rodnim ulogama, čime se ograničava mogućnost i vreme da žene učestvuju u politici; veća primena neformalnih praksi koje mogu ograničiti ženama dostupnost partijskih resursa i finansija za izborne kampanje; nejednak pristup online platformama i smanjena vidljivost žena u javnosti tokom pandemije su doveli do problema

koji se odnose na rodno i političko osnaživanje i za sve to postoji manja verovatnoća da će se naći u centru političkih rasprava kada vanredno stanje prođe. Međutim, važno je upamtiti da "prisustvo žena samo u telima koja donose odluke nije dovoljno da bi se garantovale rodno osetljive politike: žene i muškarci političari trebaju biti informisani i odgovorni pred pokretima za rodnu jednakost i socijalnu pravdu. Povezanost sa građanskim društvom će biti od osnovne važnosti za garantovano usvajanje i primenu progresivnih politika koje mogu ublažiti međugeneracijski uticaj pandemije Kovida-19 na rodnu jednakost."²¹

Opšti pregled

Na osnovu ranijih zaključaka, može se reći da je ekonomski i produktivni život žena nesrazmerno i drugačije pogođen krizom Kovida-19 u odnosu na muškarce. S obzirom na to, odgovor ne treba da bude rodno slep. Stručna literatura, podaci i nalazi koji su predstavljeni dosad ukazuju na to da je ekonomski i produktivni život žena, u poređenju sa životom muškaraca, bio nesrazmerno i različitije pogođen krizom uzimajući u obzir da "žene zarađuju manje, imaju manje uštede, manje siguran posao i veća je

verovatnoća da budu zaposlene u neformalnom sektoru (npr. domaći poslovi). Pristup socijalnoj zaštiti im je ograničen i čine većinu domaćinstava sa samohranim roditeljem. S obzirom na to, njihov kapacitet da pretrpe ekonomske udarce je mnogo slabiji u poređenju sa kapacitetom muškaraca.²² Takođe, postoji povećani rizik od seksualnog i rodno zasnovanog nasilja usled pandemije Kovida-19.²³ Ovim nalazima se nagoveštavaju ciljevi i hipoteze ovog rada.

²⁰ SASKIA BRECHENMACHER, CAROLINE HUBBARD. 2020. *How the Coronavirus Risks Exacerbating Women's Political Exclusion*. Na internetu: <https://carnegieendowment.org/2020/11/17/how-coronavirus-risks-exacerbating-women-s-political-exclusion-pub-83213>

²¹ SASKIA BRECHENMACHER, CAROLINE HUBBARD. 2020. *How the Coronavirus Risks Exacerbating Women's Political Exclusion*. Na internetu: <https://carnegieendowment.org/2020/11/17/how-coronavirus-risks-exacerbating-women-s-political-exclusion-pub-83213>

²² ELSI Report. 2020. *Gender aspects of COVID-19 and pandemic response*. Na internetu: <https://scienctaskforce.ch/wp-content/uploads/2020/10/Gender-aspects-of-COVID19-and-pandemic-response-14-May-20-EN.pdf>

²³ IFRC. 2020. *Prevention and response to Sexual and Gender-Based Violence in COVID-19*. Na internetu: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/IFRC-SGBV-COVID-19-Technical-Guidance-Note-FINAL_14May.pdf

Ciljevi istraživanja

Cilj ovog istraživačkog rada je da utvrdi mere politika i direktnu pomoć koja se efektivno bavi ekonomskim uticajem Kovida-19 na žene i devojčice u Evropi. S obzirom na to, ovaj istraživački rad će ukazati na najbolje prakse iz određenih evropskih država u vezi sa društveno-ekonomskim merama koje imaju za cilj da uklone negativne efekte Kovida-19 na žene, uključujući i ulogu parlamenata u monitoringu javnih politika. Na osnovu primera najboljih praksi država u kojima je sprovedena analiza – Estonije, Nemačke, Slovačke, Švedske i Švajcarske – i na osnovu rezultata iz telefonskih anketa kojima se merio efekat Kovida-19

na žene, uključujući i Romkinje, u Severnoj Makedoniji će se na osnovu ovog rada predložiti delatnosti koje će biti potrebne da bi se zaštitile radnice u neformalnom sektoru i drugim sektorima koji su bili najpogođeniji pandemijom. Dalje, iz ovog rada će se dati preporuke za prilagođavanje postojećih programa socijalne zaštite da bi se obezbedio prihod ženama i devojčkama koje su pogođene Kovidom-19 i ojačala nadzorna uloga parlamenta nad implementacijom inkluzivnih mera vlade u borbi protiv Kovida-19 i uvođenjem novih politika u Severnoj Makedoniji.

Hipoteza

Naučna literature do ovog trenutka ukazuje na to da se na svetskom nivou žene i devojke suočavaju sa višestrukim oblicima diskriminacije i da su izložene nesrazmerno više uticaju društvenih, ekonomskih i političkih efekata uzrokovanih Kovidom-19. Uzimajući to u obzir, hipoteze ovog istraživačkog rada su sledeće:

H1: Žene u Severnoj Makedoniji se suočavaju sa rizikom da pretrpe veće ekonomske štete od muškaraca zbog poremećenog stanja uzrokovnog pandemijom Kovida-19.

H2: Veliki udeo žena je ostao bez posla zbog izvršavanja neplaćenih domaćih obaveza i pružanja nege tokom pandemije u Severnoj Makedoniji.

Stanje u Severnoj Makedoniji

Da bi se potvrdile ove hipoteze, pre svega je neophodno da se uporede dostupni statistički podaci iz nekoliko izvora, uključujući i procenat žena koje su uključene u neformalnoj ekonomiji; procenat zatvaranja prijavljenih radnih mesta samozaposlenih žena; procenat žena koje su odgovorne za vođenje domaćinstva; procenat žena koje učestvuju u

industrijama koje su prve pogođene Kovidom-19 i sve druge važne i dostupne podatke. Za drugu potvrdu će se koristiti telefonske ankete.

Podaci koje su prikupili UN Žene Severne Makedonije ukazuju na to da je privreda oblast u kojoj žene beleže stalnu rodnu nejednakost, čak i pre pandemije, a

nejednakosti su osobito izražene kada se radi o zaradama i dostupnosti finansijskih sredstava.²⁴ “Žene u proseku beleže niže neto prihode u poređenju sa muškarcima, i shodno tome su izložene većem riziku od siromaštva. Žene beleže mnogo niže stope formalne zaposlenosti u poređenju sa muškarcima (48,4 procenta žena nasuprot 70 procenata muškaraca) dok su više od polovine neaktivnih osoba na tržištu rada žene (64,4 procenta). Dalje, zvanično zaposlene žene zarađuju manje od muškaraca jer poslednji podaci o neprilagođenom jazu u prihodima pokazuju da su u proseku plate žena 15 procenata niže od plata muškaraca. To se zasniva na činjenici da su žene manje zastupljene na rukovodećim položajima, kao i na diskriminaciji žena na tržištu rada i većoj zastupljenosti u industrijama sa nižom tržišnom vrednošću i nižim platama. Muškarci čine većinu zaposlenih (78 procenata) i samozaposlenih (82 procenata). Žene čine većinu zaposlenih u obrazovanju, zdravstvenom sektoru i socijalnoj zaštiti. One takođe čine većinu u tekstilnoj industriji i to sa 24 procenata, gde ogromna većina (87 procenata) dobijaju platu nižu od prosečne.”²⁵

Njihove analize takođe potvrđuju postojeći trend nesrazmernog tereta koji snose žene kada se radi o obavljanju neplaćenih kućnih obaveza i pružanju nege. Ove obaveze gotovo uvek obavljaju žene i one se odnose na kuvanje, čišćenje, pranje veša, brigu o deci, brigu o odraslima i osobama sa smetnjama u razvoju. Poslednji proračuni na nivou države pokazuju da u Severnoj Makedoniji žene obavljaju 72,7 procenata neplaćenih obaveza oko kuće i brige o deci, što značajno utiče na njihovu mogućnost i vreme da obavljaju neki plaćeni posao, da grade karijeru ili da više učestvuju u javnom životu, da volontiraju ili da učestvuju u drugim aktivnostima koje ih zanimaju.²⁶

Prema ovoj analizi treba naglasiti da se sa Kovidom-19, pored zdravstvenog sektora i aktivnosti lekara, medicinskih sestara i ostalih zdravstvenih radnika, još par drugih delatnosti pokazalo kao neophodno u svakodnevnom radu. Te delatnosti se odnose na proizvodnju i prodaju prehrambenih proizvoda, lekova, radnji i samoposluga, finansijskih usluga i održavanja higijene. I pored opštih preporuka poslodavcima da organizuju rad od kuće tamo gde je izvodljivo, u ovim aktivnostima se rad sa fizičkim prisustvom na poslu nije promenio i time se povećao rizik od zaraze i nametnuli su se teži radni uslovi i odgovornosti. Ove poslove u Severnoj Makedoniji uglavnom obavljaju žene (30 procenata zaposlenih žena nasuprot 16 procenata zaposlenih muškaraca). Žene čine najveći procenat zaposlenih u zdravstvenom sektoru, i to 74 procenata od ukupnog broja.²⁷

Kao što je već bilo rečeno, političari moraju da se osvrnu na višestruke oblike diskriminacije i poboljšaju pristup svim ženama i devojkama društveno-ekonomskim merama koje imaju za cilj da uklone negativne efekte krize izazvane Kovidom-19. Stevo Pendarovski, predsednik Severne Makedonije je izjavio da “pandemija Kovida-19 još više produbljava rodnu nejednakost i naglašava važnost transformativne vizije koja je nastala Pekinškom deklaracijom. Veoma je važno pokazati političku volju i vidljive napore za osnaživanje žena i devojaka.” On je izjavio da je Severna Makedonija zadržala svoju posvećenost rodnoj jednakosti i deklaraciji, kao i uklanjanju sistemskih barijera o rodnom paritetu.²⁸ S obzirom na to, veoma je važno da se ostali političari i zainteresovane strane koje su odgovorne za predlaganje aktivnosti, mera, akcionih planova i zakona kojima se želi postići rodna jednakost

²⁴ Marija Bashevska - UN Women. 2020. *RAPID GENDER ASSESSMENT: THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN AND MEN IN NORTH MACEDONIA*. Na internetu: https://www2.unwomen.org/-/media/field_percent_20office_percent_20eca/attachments/publications/2020/09/rga_the_percent_20impact_percent_20of_percent_20COVID-19_nm_eng_final_2020_09_29-min.pdf?la=en&vs=2420

²⁵ Ibid.

²⁶ Marija Bashevska - UN Women. 2020. *RAPID GENDER ASSESSMENT: THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN AND MEN IN NORTH MACEDONIA*. Na internetu: https://www2.unwomen.org/-/media/field_percent_20office_percent_20eca/attachments/publications/2020/09/rga_the_percent_20impact_percent_20of_percent_20COVID-19_nm_eng_final_2020_09_29-min.pdf?la=en&vs=2420

²⁷ Ibid.

²⁸ UN General Assembly. 2020. *Progress towards gender equality under threat, world leaders warn as General Assembly marks twenty-fifth anniversary of landmark women's rights conference*. Na internetu: <https://reliefweb.int/report/world/progress-towards-gender-equality-under-threat-world-leaders-warn-general-assembly-marks>

društveno-ekonomskih politika, ne samo rukovode njegovim rečima tokom krize i van nje, nego moraju da igraju odlučnu ulogu u ubrzavanju napretka rodne jednakosti. To je njihova opšta odgovornost kao izabranih zvaničnika.

Kao odgovor na pandemiju Kovida-19, važno je naglasiti da žene nisu bile u potpunosti uključene u donošenju odluka Vlade Severne Makedonije. Pre skupštinskih izbora jula, 2020 godine, u Vladi je bilo samo 5 žena na ministarskim pozicijama od ukupno 26 ministarstava, a nakon izbora, broj žena na ministarskim pozicijama je 4 od ukupno 20 ministarstava trenutno. Političari u telima za upravljanje kriznim stanjem su nezvanično podelili sa Nacionalnim institutom za demokratiju informaciju da uopšte nema ili ima samo nekoliko žena koje učestvuju. Čak i na sastancima stranačkih lidera koje saziva predsednik Pendarovski, nije bilo niti jedne ili je bilo samo jedna žene za stolom, a najčešće je to bila bivša ministarka pravde, Renata Deskoska. Nažalost, to odražava opštu poziciju žena u političkim strankama. Samo nekoliko žena je na visokim pozicijama u stranačkom rukovodstvu (zamenica predsednika ili potpredsednica), a samo je jedna predsednica političke stranke koja je zastupljena parlamentu.²⁹

Prethodna vlada³⁰ u Severnoj Makedoniji je usvojila tri paketa kriznih mera za podršku građanima i privredi. Ovi paketi su bili usvojeni bez intervencije parlamenta jer je parlament bio raspušten i bilo je proglašeno vanredno stanje. Ovi paketi za oporavak su usvojeni 19. marta, 31. marta i 17. maja i u ukupnom iznosu od 550 miliona evra. Nova Vlada je usvojila set mera ukupnog iznosa od 470 miliona evra, koje je usvojila 27. septembra, 2020 godine. Paketi obuhvataju

mere za podsticanje privrede (fiskalne i monetarne), za podršku firmama i očuvanje radnih mesta, pružanja socijalne zaštite najranjivijim građanima, zaštiti zdravlja i bezbednosti radnika, podsticanju potrošnje domaćih proizvoda i razvoju i poboljšanju konkurentnosti makedonskih preduzeća.

U prva dva paketa kriznih mera, samo su se dve mere od ukupno 27 izdvojile kao mere koje uzimaju u obzir specifičnost krize i njen mogući različiti uticaj na žene i muškarce. Prva mera, koja je usvojena nakon zatvaranja vrtića i škola, omogućavala je pravo jednom roditelju da ode na plaćeno odsustvo, da bi se tokom krize brinuo o detetu/deci mlađoj od 10 godina. Međutim, praksa je pokazala da su ovu meru mnogo više koristile zaposlene žene, čime su žene načinile jedan korak dalje od svojih profesionalnih odgovornosti i mogućnosti za napredovanje.

Još jedna mera koja se odnosila na žene je bilo produženje plaćenog porodiljskog odsustva koje je isticalo u kriznim mesecima, kao i na plaćeno odsustvo sa posla za zaposlene osobe sa hroničnim bolestima i osobama sa posebnim potrebama. Prvom merom je bilo obezbeđeno kontinuirano isplaćivanje plata iz Fonda zdravstvenog osiguranja svim ženama koje su bile na porodiljskom odsustvu u trenutku kada je ova mera bila usvojena.

Pored toga, Ministarstvo unutrašnjih poslova je iznelo stav da za žrtve porodičnog nasilja neće važiti policijski sat. Ova mera je uvedena u saradnji sa Nacionalnom mrežom protiv rodno zasnovanog nasilja i porodičnog nasilja. U odnosu na ovu meru, ostatak ovog istraživačkog rada će se baviti procenom adekvatnosti mera iz perspektive žena i devojaka u Severnoj Makedoniji.

²⁹ *Win with Women Violence Against Women in Political Parties Assessment Report*, National Democratic Institute, Skopje, 2020: <https://www.ndi.org/publications/north-macedonia-violence-against-women-politics-assessment>

³⁰ Prevremeni izbori za izbor skupštine Severne Makedonije su održani 15. jula 2020. Na početku je održavanje bilo planirano za novembar 2020., ali je premijer Zoran Zaev raspisao prevremene izbore nakon neuspeha Evropskog saveta da se dogovori oko otvaranja pregovora sa Severnom Makedonijom o priključivanju Evropskoj uniji oktobra 2019. Prvobitni datum za izbore je bio 12. april, ali je morao biti odložen do jula zbog pandemije Kovida-19 u Severnoj Makedoniji.

Istraživanje sprovedeno nad ženama i devojkama u Severnoj Makedoniji

Istraživanje je bilo sprovedeno od 21. do 25. novembra 2020. godine na osnovu kvantitativnog pristupa korišćenjem telefonskih anketa (Telefonski intervjui uz pomoć kompjutera – CATI)³¹. Nacionalna anketa o javnom mnjenju je imala za cilj da proceni uticaj Kovida-19 na žene uzrasta od 18 godina i starije, kao i korišćenje i efekat mera za pomoć. Istraživanje je obuhvatilo uzorak na nacionalnom nivou od 1100 ispitanika – žena iz Republike Severne Makedonije, na uzrastu od 18 godina i dodatni uzorak od 370 ispitanika iz sledećih kategorija: žene koje učestvuju u neformalnoj ekonomiji, žene vlasnice malih preduzeća, žene poljoprivrednice, Romkinje koje su aktivne na tržištu rada, mlade žene sa mogućnošću za preduzetništvo starije od 18 godina, i to po 75 ispitanika iz svake od pomenutih grupa. Uzorak je bio reprezentativan na nacionalnom nivou u pogledu uzrasta, etničke pripadnosti, statističkih regiona i mesta življenja (gradske i seoske sredine). Svaki od ukupno osam statističkih regiona u Severnoj Makedoniji je bio raslojen u zavisnosti od stepena urbanizacije.

REZULTATI ANKETE

Generalno, može se oceniti da se rezultati ankete mogu podeliti u 6 podsekcija – *Zabrinutost o stanju sa Kovidom-19, Finansijske posledice, Korišćenje pomoći /finansijskih mera, Briga o deci*

Broj intervjua je za svaki od 16 slojeva (regiona, gradskih i seoskih) bio srazmeran broju procenjenog stanovništva u tom sloju. Proračunata margina greške prilikom određivanja uzoraka je bila $\pm 2,95$ procentnih poena na 95 procenata intervala pouzdanosti.

Svih 100 procenata ispitanika su bile žene, od kojih je 58 procenata živelo u gradskim sredinama, a 42 procenta u seoskim sredinama. S obzirom na to da se uzorak odnosi na region, najveći procenat (28,7 procenta) ispitanika je živeo u regionu Skoplja. Što se tiče etničke pripadnosti, 67 procenata ispitanica su bile Makedonke, 24 procenta Albanke i 9 procenata pripadnice ostalih etničkih zajednica (Romkinje, Turkinje, Srpkinje, Bošnjakinje itd.). Uzasne grupe na uzorku sačinjava 30 procenata žena između 18 i 34 godina, dok je 39 procenata žena između 35 i 54 godine, a 31 procenat žena je starije od 55 godina. Dodatne informacije o upitniku i demografskim karakteristikama možete pronaći u Dodatku 1 i Dodatku 2.

i starijim osobama/osobama sa smetnjama u razvoju, Zdravstvena zaštita i Izazovi. Rezultati istraživanja će dalje biti analizirani u skladu sa ovim podsekcijama.

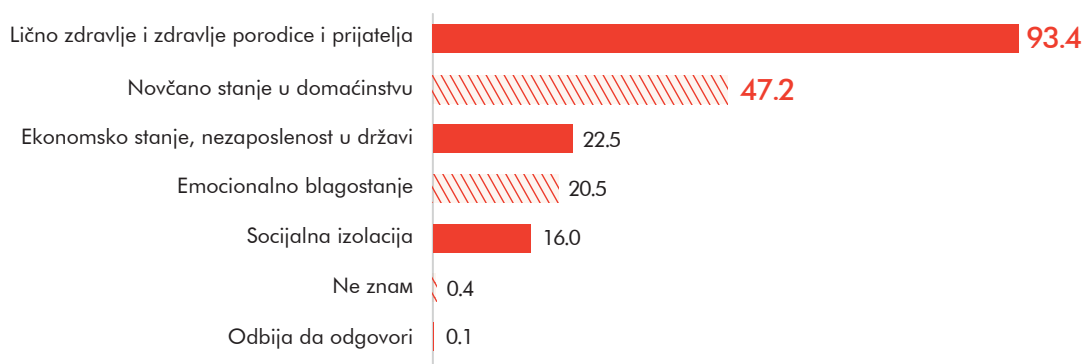
³¹ This research was conducted by TEAM Institute (Skopje, North Macedonia) with support from NDI. Respondents were selected randomly; depending on gender and the household member with the first, next birthday. has the "first next birthday".

ZABRINUTOST O STANJU SA KOVIDOM-19

Rezultati istraživanja su pokazali da je ogromna većina ispitanica (86 procenata) zabrinuta o stanju sa Kovidom-19 u državi. Za više od polovinu ispitanica (53 procenta), stanje sa Kovidom-19 je krajnje zabrinjavajuće, dok je za 32 procenta ispitanica stanje delimično zabrinjavajuće. Devet procenata ispitanica nije niti zabrinuto, niti nezabrinuto, dok 4 procenta ispitanica nije zabrinuto.

Ispitanice su najviše bile zabrinute za svoje lično zdravlje i zdravlje svoje porodice i prijatelja (93 procenta), kao i za finansijsko stanje domaćinstva (47 procenata). Dvadeset dva procenta ispitanica je bilo zabrinuto za ekonomsko stanje i nezaposlenost u državi, 20 procenata je bilo zabrinuto za emocionalno blagostanje i 16 procenata za društvenu izolaciju.

Slika 1. Šta vas NAJVIŠE brine? (Više odgovora) (%)

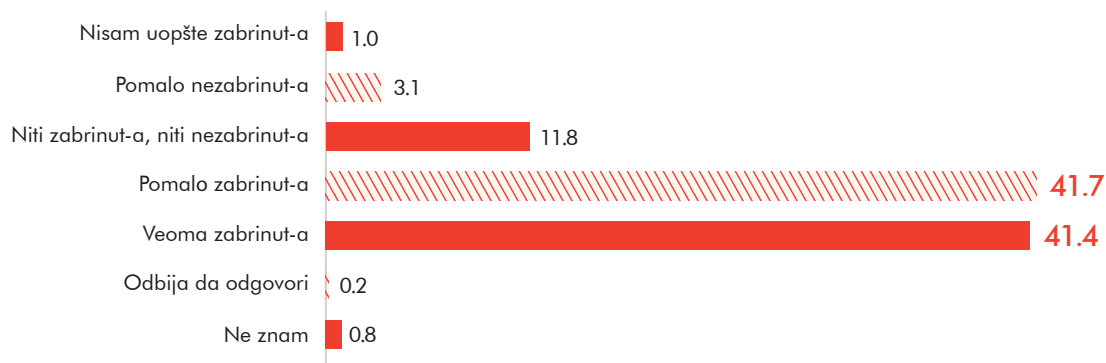

FINANSIJSKE POSLEDICE

Nalazi ankete ukazuju na to da su žene zabrinute za ekonomske posledice Kovida-19 u Severnoj Make-

doniji. Više od 80 procenata ispitanica su delimično (41 procenat) ili veoma zabrinute (41 procenat).

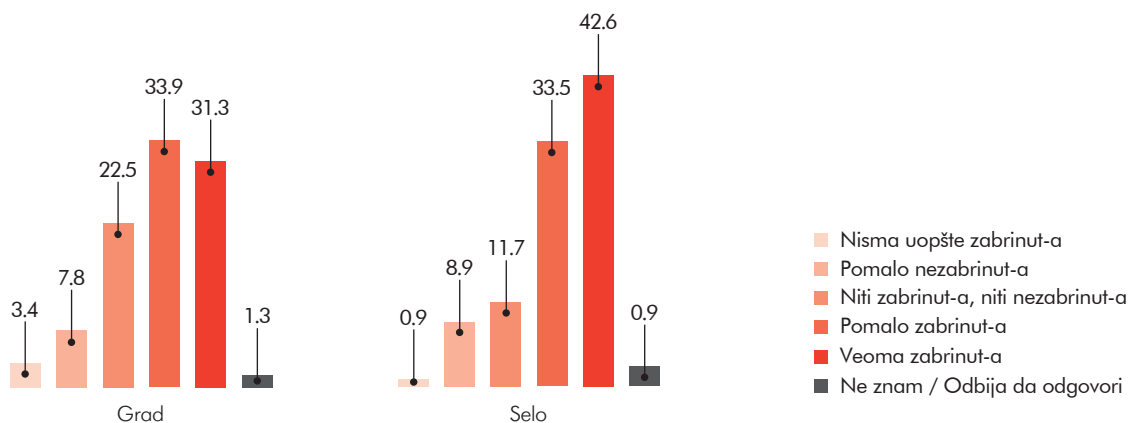
Slika 2. Koliko ste zabrinuti za ekonomske posledice Kovida-19 (Korone) u vašoj državi? (%)

Većina žena (69 procenata) su zabrinute za finansijsko stanje u domaćinstvu kao posledici uticaja Kovida-19 na njihovu porodicu. Kada se uporede odgovori žena iz gradskih i seoskih sredina, veći je procenat žena iz seoskih sredina koje su izrazile zabrinutost. Sedamdeset šest procenata ispitanica iz

seoskih sredina su delimično (33 procenata) ili potpuno (42 procenta) zabrinute. U gradskim sredinama, 65 procenata ispitanica su zabrinute za finansijsko stanje u domaćinstvu kao posledici krize Kovida-19 na njihovu porodicu. (Slika 3).

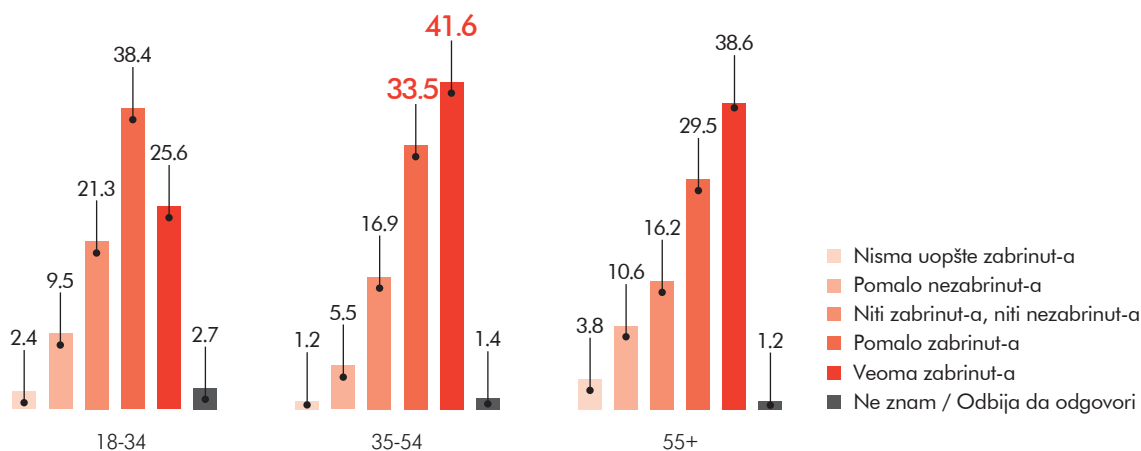
Slika 3. Koliko ste zabrinuti za finansijsko stanje u vašem domaćinstvu kao posledici krize Kovida-19 (Korone) u vašoj porodici? (%)

U zavisnosti od uzrasta, žene između 34 i 54 godine su najzabrinutije (75 procenata) za finansijsko stanje u domaćinstvu. Nakon njih, druga najzabrinutija kate-

gorija su žene starije od 55 godina. Zabrinutost je izrazilo 68 procenata žena starijih od 55 godina, nasuprot 64 procenata uzrasta između 18 i 34. (Slika 3a).

Slika 3a. Koliko ste zabrinuti za finansijsko stanje vašeg domaćinstva kao rezultat krize Kovida-19 (Korone) na vašu porodicu? (%)

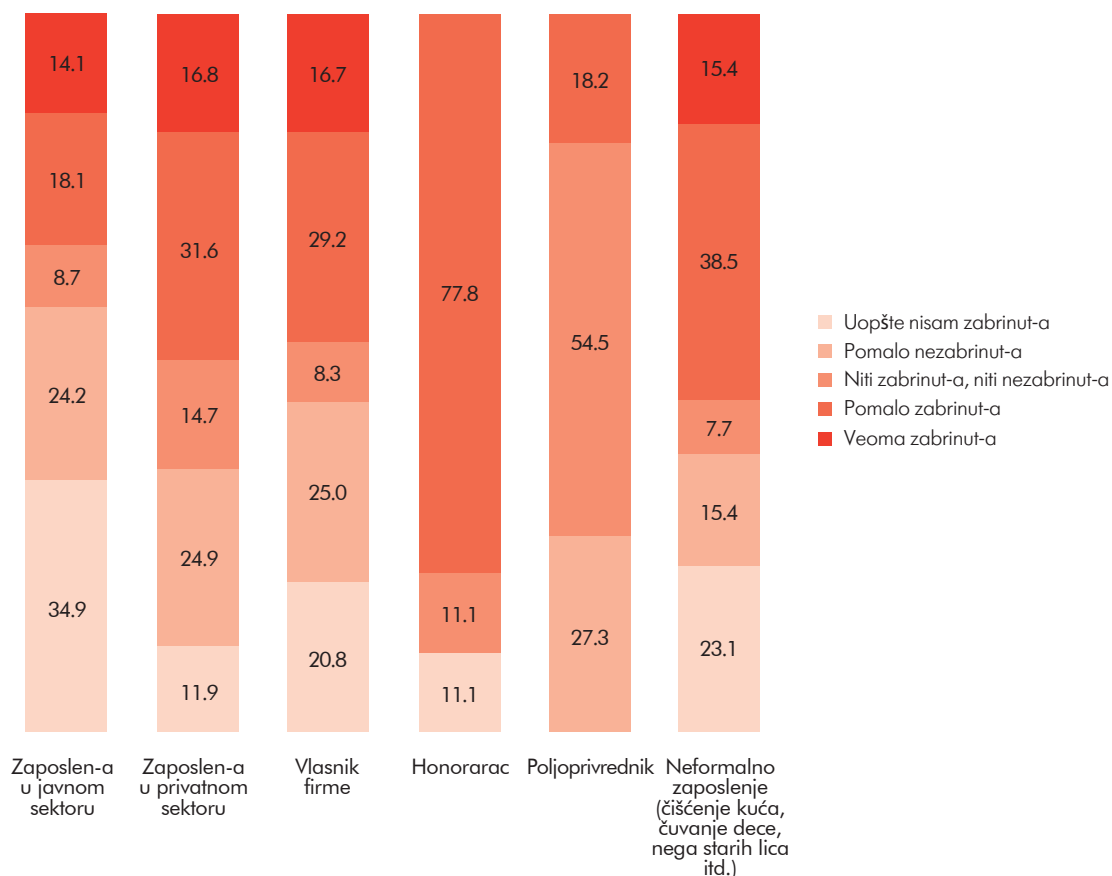

U pogledu radne aktivnosti ili neaktivnosti, 55 procenata žena nisu radile (nezaposlene, domaćice, studentkinje, penzionerke). Od 44 procenta ljudi koji aktivno rade, 44 procenta ispitanica su zabrinute o tome koliko je siguran njihov posao/budući posao kao posledica Kovida-19 u poređenju sa 42 procenta žena koje su delimično zabrinute ili nisu uopšte zabrinute. Najveći udeo zabrinutih žena je uzrasta između 35 i 54 (48 procentata), dok je najmanji procenat zabrinutih žena uzrasta između 18 i 34 godine (34 procentata).

U odnosu na nivo obrazovanja, najveći udeo zabrinutih žena o sigurnosti radnog mesta/budućeg radnog mesta kao posledica krize Kovida-19 su žene i devojke sa osnovnim obrazovanjem (68 procentata). Žene koje imaju više od srednjeg obrazovanja su najmanje zabrinute (34 procenta). Između ove dve kategorije se nalaze žene sa završenim srednjim obrazovanjem (48 procentata).

Zabrinutost o sigurnosti radnog mesta/zapošljavanja u budućnosti, kao posledica krize Kovida-19, varira u zavisnosti od oblasti u kojoj žene rade. Najveći udeo zabrinutih žena su samostalne honorarne radnice (freelancers) (77 procentata), nakon toga slede poljoprivrednice (72 procenta) i žene koje rade u neformalnom sektoru kao što su čistačice, dadilje, negovateljice starijih osoba itd. (53 procenta). Nasuprot tome, žene koje rade u javnom sektoru su najmanje zabrinute za svoje radno mesto. Samo 32 procenta ispitanica koje rade u javnom sektoru su zabrinute za svoj posao, dok 59 procentata nije zabrinuto. Zatim slede žene koje su zaposlene u privatnom sektoru (48 procentata zabrinutih). Zanimljiv nalaz je to da je skoro isti procenat žena koje poseduju biznis i koje su zabrinute (45 procentata) sa ženama koje nisu zabrinute (45 procentata). Osam procentata ovih žena nije niti zabrinuto, niti nezabrinuto. (Slika 4).

Slika 4. Koliko ste zabrinuti za sigurnost radnog mesta/zapošljavanje u budućnosti kao posledica krize Kovida-19 (Korone)? (%)

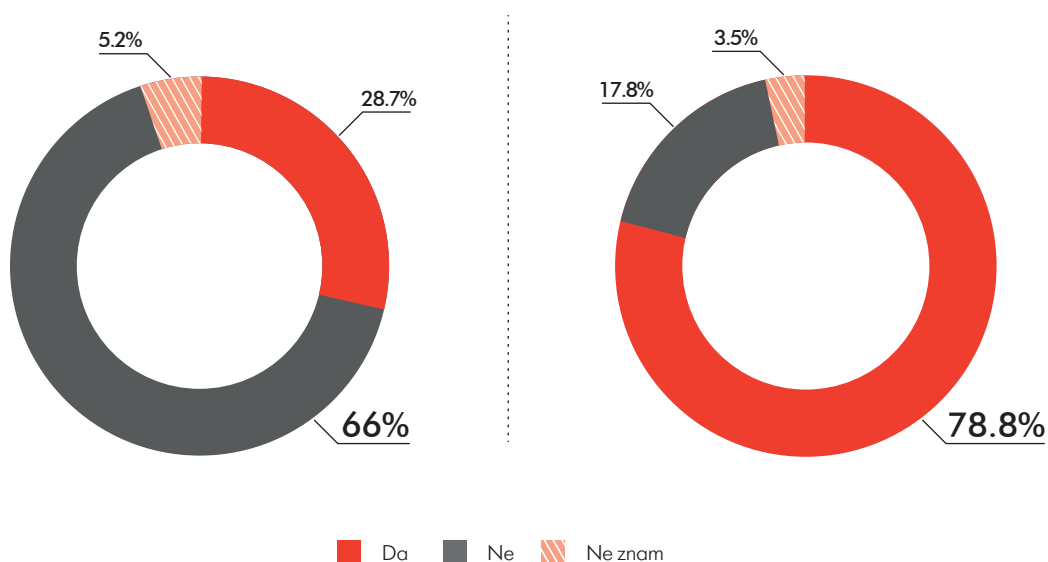
KORIŠĆENJE POMOĆI /FINANSIJSKIH MERA

Nalazi ukazuju na to da je u poslednjih 6 meseci 20 procenata ispitanica iskoristilo nekakvu vrstu pomoći, finansijsku meru, socijalnu pomoć ili pomoć u vezi sa poslom. Nasuprot tome, 79 procenata ispitanica nije iskoristilo nikakvu vrstu pomoći. Najveći procenat žena koje su iskoristile nekakvu vrstu pomoći su uzrasta 18-34 (31 procenat), zatim slede žene uzrasta 35-54 (20 procenata). Najniži broj žena koje su iskoristile nekakvu vrstu pomoći spadaju u grupu starijih od 55 godina.

Od 20 procenata žena koje su imale pristup državnoj finansijskoj pomoći od strane Vlade Republike Severne Makedonije, 65 procenata smata da je ta pomoć nedovoljna, dok samo 28 procenata ispitanica smatra da je ponuđena pomoć dovoljna. Sa druge strane, od 20 procenata žena koje su iskoristile pomoć, 78 procenata smatra da je ta pomoć lako dostupna.

Najprisutnija vrsta pomoći je bila platna kartica za kupovinu domaćih proizvoda (66 procenata), nakon toga vaučer za odmor (37 procenata) i pomoć u iznosu od 14.500 MKD za svakog zaposlenog (8 procenata), nakon toga vaučeri za mlade osobe (7,8 procenata). Isti procenat žena – 5 procenata – su iskoristile osiguranje za nezaposlenost i zagarantovanu minimalnu pomoć. Četiri procenata ispitanica je izjavilo da su koristili meru za roditelje koji su ostali kod kuće i brinuli o detetu mlađem od 10 godina. Tri procenta ispitanica je iskoristilo vaučere za smeštaj studenata na prvom ciklusu studija i 2 procenta žena i devojaka je iskoristilo vaučere za kupovinu školske opreme. Samo 0,4 procenta devojaka i žena je zatražilo, a nakon toga i iskoristilo, vaučere za usvajanje digitalnih veština. Iznenađujuće je to što niti jedna od ispitanica nije iskoristila povlastice za energetska snabdevanje.

Slika 5 i 6. Prema vašem mišljenju, da li je pomoć bila dovoljna?/Da li je pomoć bila lako dostupna? (%)

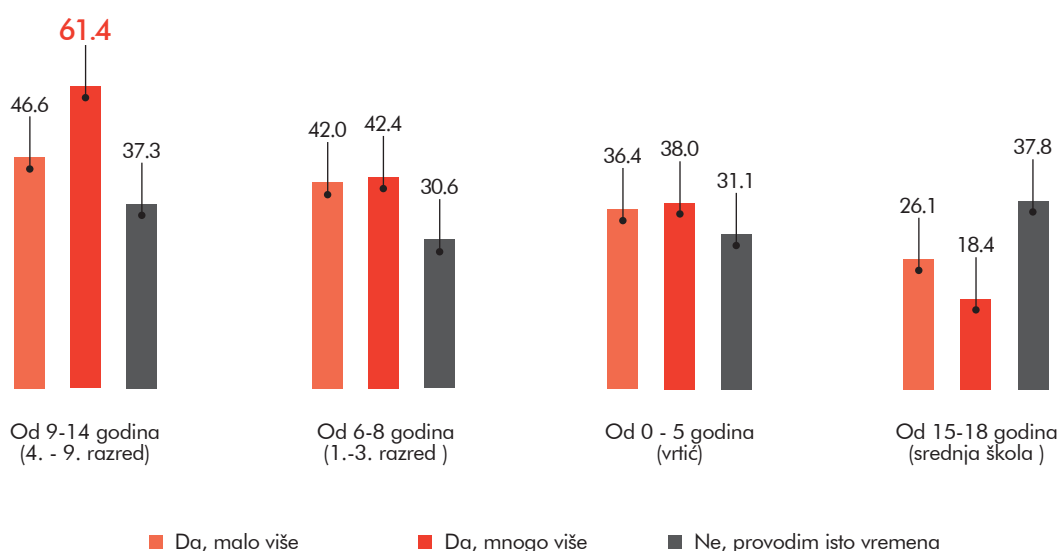

BRIGA O DECI I STARIJIM OSOBAMA/ OSOBAMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Rezultati ankete su pokazali da 39 procenata ispitanica ima decu mlađu od 18 godina (17 procenata-1 dete, 18 procenata-dvoje dece, 3 procenta-troje dece). Od 40 procenata ljudi koji imaju decu mlađu od 18 godina, većina žena provodi više vremena oko brige o deci tokom Kovida-19 u poređenju sa vremenom koje su provodile pre krize. Trideset šest procenata ispitanica provodi mnogo više

vremena, a 20 procenata malo više vremena brinući o deci u poređenju sa periodom pre Kovida-19, dok za 44 procenta ispitanica nema nikakve razlike u poređenju sa ranijim periodom. Žene su morale da provode više vremena brinući se o deci uzrasta od 9 – 14 godina (od 4. do 9. razreda). Sa druge strane, provode najmanje vremena brinući o deci između 15-18 godina (srednjoškolski uzrast). (Slika 7)

Slika 7. Da li vi lično provodite više vremena brinući o deci u poređenju sa periodom pre Kovida-19?

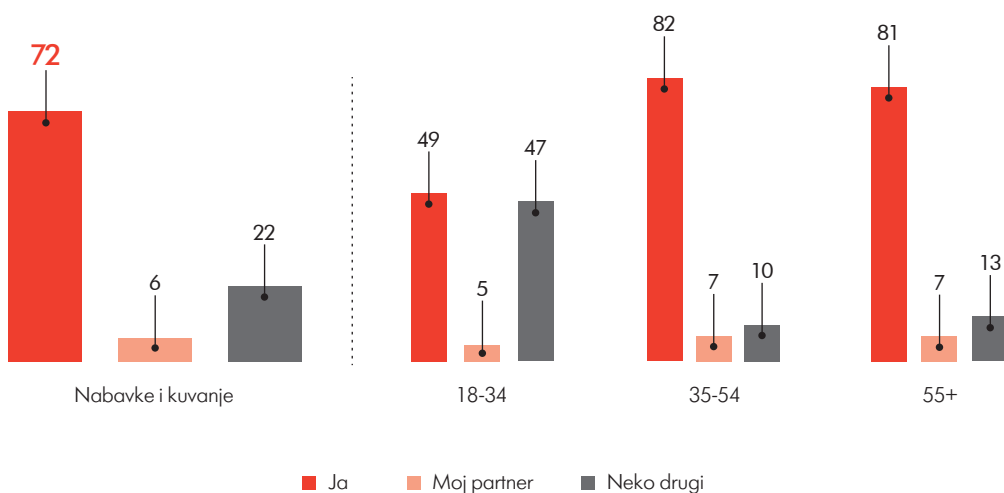
U odnosu na brigu za starije osobe ili osobe sa posebnim potrebama, ogromna većina ispitanika (86 procenata) ne živi u domaćinstvu sa starijom osobom ili osobom sa posebnim potrebama. Od 23 procenta žena koje žive sa starijom osobom ili osobom sa posebnim potrebama, 45 procenata provode više vremena brinući o njemu ili njoj u poređenju sa ranijim stanjem (24,7 procenata – mnogo više vremena i 21, 2 procenta malo više vremena).

Ukoliko se usredsredimo na rezultate ankete u pogledu obavljanja neplaćenih kućnih poslova, kao što je organizovanje obroka i pripremanje, kuvanje, čišćenje, briga o deci, starijima i osobama sa posebnim potrebama i pomaganje oko školskih aktivnosti, postaje lako vidljivo da ove odgovornosti treba da vode konkretno žene. Kada se radi o organizovanju obroka i pripremi hrane, čak 72 procenta žena je posvetilo više vremena ovim

aktivnostima tokom pandemije za razliku od njihovih partnera muškaraca. Samo 6 procenata ispitanica je odgovorilo da su njihovi partneri muškarci proveli više vremena na ove aktivnosti, dok je 22 procenta odgovorilo da je neko obavljao te aktivnosti, ali nisu naveli pol. To se može potvrditi i odgovorom ispitanika podeljenih prema starosnim grupama. Dok je u starosnoj grupi između 35-54 i starijih od 55 više od 80 procenata

bilo žena koje su bile zadužene za nabavku i pripremu hrane, u starosnoj grupi 18-34 žena je taj procenat iznosio manje od polovine. Nasuprot tome, u svim starosnim grupama su partneri muškarci provodili više vremena vršeći ove aktivnosti samo u 5 do 7 procenata slučajeva. Što se tiče starosne grupe od 18-34, do 47 procenata ispitanika je neko drugi obavljao te aktivnosti, kao što je rođak. (Slika 8 i 8a)

Slika 8 i 8a. Ko je tokom poslednjih 6 meseci u vašem domaćinstvu proveo NAJVIŠE vremena obavljajući sledeće aktivnosti:

Rezultati ankete su veoma slični i u drugim aktivnostima, kao što je čišćenje, briga o deci, starijim osobama i osobama sa posebnim potrebama i pomaganje oko školskih aktivnosti. Jedino se može primetiti razlika kod starosne grupe 55+ u pogledu brige o deci, školskih aktivnosti i brige o starijim osobama i osobama sa posebnim potrebama.

Najčešći odgovor među ovom starosnom grupom je bio da je te aktivnosti obavljao neko drugi. To je sasvim logično uzimajući u obzir da te aktivnosti obavljaju žene mlađeg uzrasta. Međutim, ova anketa je takođe potvrdila da obavljanje neplaćenih kućnih obaveza još uvek predstavlja teret ženama i devojkama.

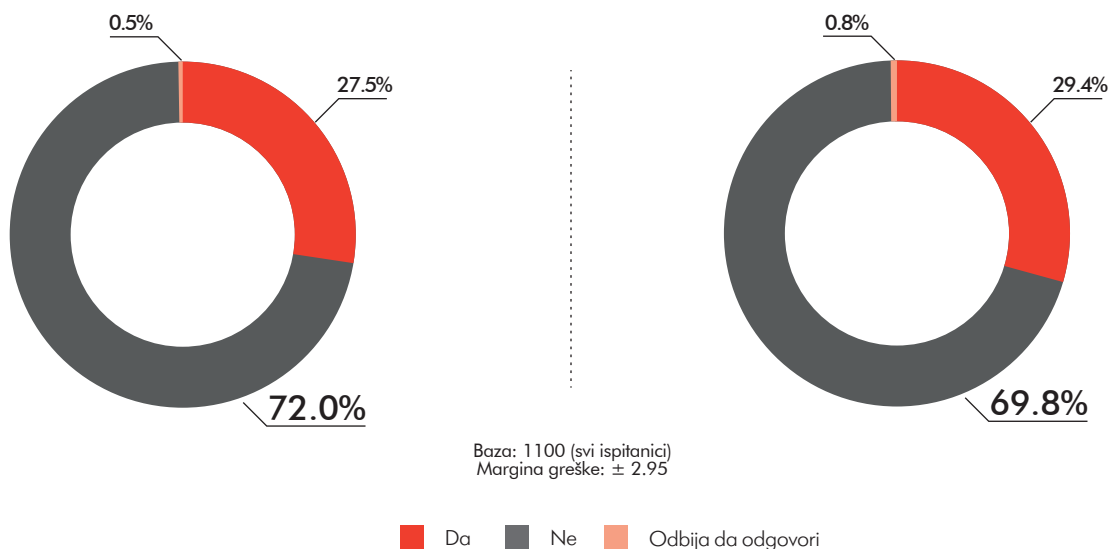
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

-

U pogledu zdravstvene zaštite, 72 procenta ispitanica nisu imali potrebu da koriste zdravstvenu zaštitu u vezi problema koji nisu povezani sa Kovidom-19 u proteklih 6 meseci (od marta do

danas), dok je 27 procenata žena imalu tu potrebu. Što se tiče potrebe za zdravstvenom negom člana porodice u proteklih 6 meseci, rezultati su veoma slični, gotovo identični. (Slika 9 i 9a)

Slika 9 i 9a. U proteklih 6 meseci (od marta do danas), da li ste imali potrebu da koristite zdravstvenu zaštitu za probleme koji nisu povezani sa Kovidom-19? / U proteklih 6 meseci (od marta do sada), da li je neko od članova porodice (dete/starija osoba/ osoba sa posebnim potrebama) imala potrebu da koristi zdravstvenu zaštitu za probleme koji nisu povezani sa Kovidom-19?

Od 42 procenata ljudi kojima je lično bila potrebna zdravstvena nega ili su imali člana porodice kome je bila potrebna zdravstvena nega za probleme koji nisu povezani sa Kovidom-19, 41 procenat ispitanica je dobio sve neophodne zdravstvene usluge u javnoj zdravstvenoj ustanovi ili kod matičnog lekara, dok je

46 procenata žena dobilo samo delimične usluge. Pet procenata ispitanica nije dobilo sve neophodne zdravstvene usluge u javnoj zdravstvenoj ustanovi ili kod matičnog lekara, dok je 5 procenata žena dobilo zdravstvenu negu u privatnim zdravstvenim ustanovama.

IZAZOVI

Pandemija Kovida-19 predstavlja izazov za sve države i regione širom sveta u različitim oblastima, počevši od zdravstvenog sektora, ekonomije i bezbednosti do održivog razvoja. Uzevši u obzir rezultate ankete, ženama u Severnoj Makedoniji tokom krize uzrokovane Kovidom-19 najveći izazov predstavlja strah od zaraze virusom, nervoza i nesigurnost (19 procenata ispitanica). Na drugom mestu je društvena distanca, izolacija i karantin (18 procenata), nakon čega sledi ekonomska i finansijska kriza (11 procenata). Ovi izazovi su praćeni smanjenim prihodima, smanjenim radom i povećanim troškovima (5 procenata), a takođe i gubitkom radnih mesta i nezaposlenošću (4 procenta), haosom u sektoru javnog zdravlja i nedovoljnim brojem termina za redovne zdravstvene

provere (4 procenta); nakon toga pandemijom i samim virusom (3 procenta), kvalitetom obrazovanja i online nastave (2,6 procenta), briga o zdravlju dece i starijim članovima porodice (2 procenta) i slično tome. Deset procenata ispitanica nema neki značajan problem, dok 9 procenata ne zna da li imaju problem.

U okviru svih starosnih grupa koje su bile predmet ankete, tri glavna izazova se ne razlikuju (strah od zaražavanja virusom, nervoza i nesigurnost; društvena distanca, izolacija i karantin; ekonomska i finansijska kriza), samo se razlikuje njihov redosled. Starosna grupa 18-34 godina smatra da je društvena izolacija najveći izazov, dok ostale dve starosne grupe smatraju najvećim izazovom strah od zaražavanja virusom, nervozu i nesigurnost. (Slika 10)

Slika 10. Koji je najveći izazov sa kojim se suočavate tokom krize Kovida-19?

Koji je najveći izazov sa kojim se suočavate tokom krize Kovida-19?	18 - 34	35 - 54	55+
Ekonomska, novčana kriza	8,5	14,8	8,8
Zarazio-la sam se virusom, pozitivan-na na Kovid-19	1,8	0,7	2,1
Strah od zaraze virusom, nervoza, nesigurnost	13,7	20,3	25,1
Socijalna distanca, izolacija, karantin	22,9	13,9	19,8
Opšta kriza, haos u društvu	1,2	2,3	2,9
Kvalitet obrazovanja, online obrazovanje	5,5	2,3	0,3
Higijena, česta dezinfekcija ruku i odeće, nošenje maski	1,5	1,4	0,9
Nered u javnom zdravlju, nedovoljno termina za redovne preglede	2,4	2,5	7,4
Briga o zdravlju dece i starijih članova porodice	2,1	1,8	3,2
Velike gužve u radnjama i apotekama	0,9	0,5	0,6
Gubitak posla, nezaposlenost	5,2	4,4	2,4
Smanjeni prihodi, smanjen obim rada, povećani troškovi	5,8	7,4	3,8
Nepoštovanje mera zaštite od strane građana	1,8	0,2	0,3
Nemam nikakav značajan problem	11,6	10,4	9,4
Pandemija, sam virus	3,0	3,7	3,2
Više obaveza na poslu i u kući	0,6	0,9	0,6
Promenjen način života, nova realnost	0,6		0,3
Ostalo	0,6	1,8	1,5
Ne znam	10,1	10,6	7,4
Ukupno	100	100	100

U odnosu na etničku pripadnost, Makedonci se gotovo jednako plaše društvene distance, izolacije i karantina koliko i zaražavanja virusom, dok se

Albanci najviše plaše zaražavanja virusom, a onda ekonomske i finansijske krize. (Slika 10a)

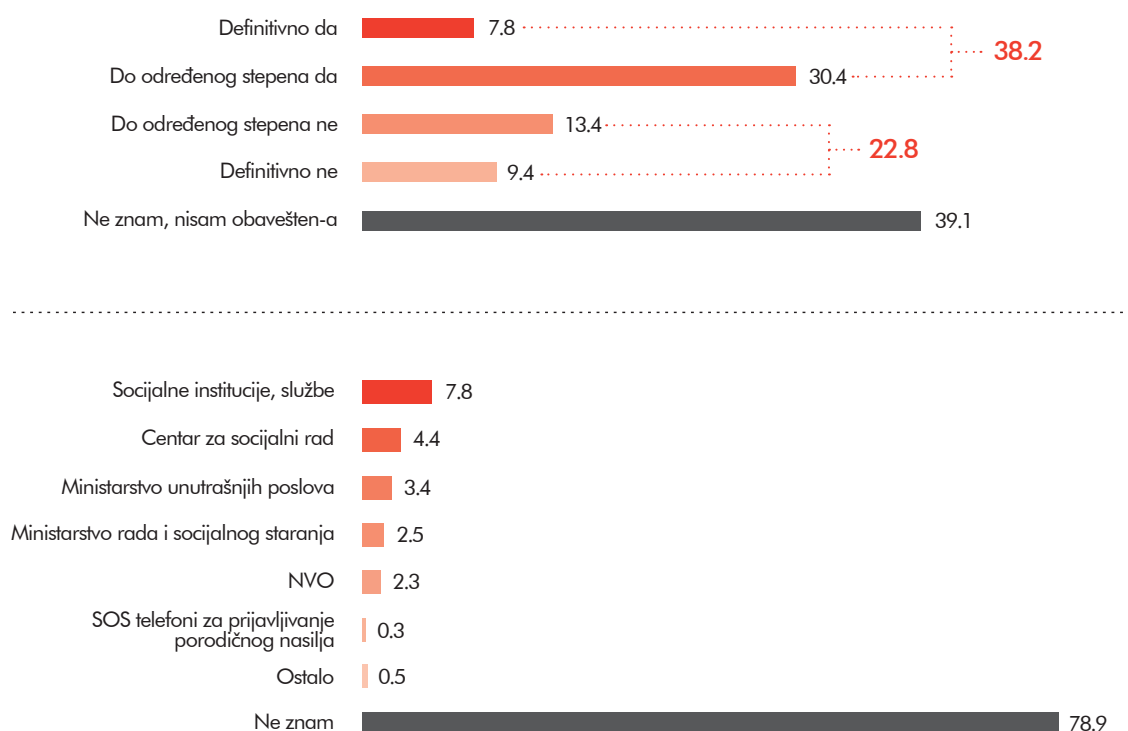
Slika 10a. Koji je najveći izazov sa kojim se suočavate tokom krize Kovida-19?

Koji je najveći izazov sa kojim se suočavate tokom krize Kovida-19?	Macedonian	Albanian	Other
Ekonomska, finansijska kriza	9,8	13,9	13,5
Zarazio-la sam se virusom, pozitivan-na na Kovid-19	1,6	1,5	
Strah od zaražavanja virusom, nervoza, nesigurnost	21,0	18,1	15,4
Socijalna distanca, izolacija, karantin	21,3	9,7	19,2
Opšta kriza, nered u društvu	2,8	0,8	1,0
Kvalitet obrazovanja, online obrazovanje	2,7	9,7	19,2
Higijena, česta dezinfekcija ruku i odeće, nošenje maski	1,6		1,9
Nered u javnom zdravlju, nedovoljno termina za redovne preglede	4,6	1,5	5,8
Briga o zdravlju dece i starijih članova porodice	1,6	3,9	3,8
Velike gužve u radnjama i apotekama	0,7		1,9
Gubitak posla, nezaposlenost	3,0	6,9	3,8
Smanjeni prihodi, smanjen obim rada, povećani troškovi	6,1	3,1	10,6
Nepoštovanje mera zaštite od strane građana	0,9	0,4	
Nemam nikakav značajan problem	12,6	3,9	11,5
Pandemija, sam virus	2,2	6,9	2,9
Više obaveza na poslu i u kući	0,9		1,0
Promenjen način života, nova realnost	0,4		
Ostalo	1,2	1,5	1,9
Ne znam	4,7	26,3	1,0
Ukupno	100	100	100

Rodne implikacije karantina, kao što je povećanje rodno zasnovanog porodičnog nasilja, se takođe trebaju smatrati izazovima. Trideset osam procenata ispitanica smatra da je država preuzela odgovarajuće mere da bi zaštitila žene koje su trpele fizičko i psihičko nasilje, dok 22 procenata ispitanica ima drugačije mišljenje. Važna činjenica je to da većina ispitanika (39 procenta) ne zna ili nema informaciju o povećanom riziku od rodno zasnovanog nasilja od početka pandemije. To može ukazati na činjenicu da je pristup informacijama o ovom problemu, kao i pristup informacijama o uslugama za žrtve porodičnog nasilja nedovoljan (Slika 11). Ovaj nalaz

se može potvrditi odgovorima ispitanica na druga pitanja: Da li znate koja ustanova ili organizacija civilnog društva pruža pomoć ili zaštitu onima kojima je to potrebno zbog fizičkog i psihičkog nasilja (porodičnog nasilja)? Velika većina ispitanica (78 procenata) ne zna, dok je samo 7 procenata ispitanica pomenulo socijalne ustanove i usluge, a manje od 5 procenata ispitanica je pomenulo centar za socijalni rad (4,4 procenata), ministarstvo unutrašnjih poslova (3 procenta), ministarstvo rada i socijalnog staranja (2 procenta), NVO (2 procenta) i SOS telefone za prijavljivanje porodičnog nasilja (samo 0,3 procenta) (Slika 12).

Slika 10 i 11. Prema vašem mišljenju, da li je država preduzela odgovarajuće mere da bi zaštitila žene koje su trpele fizičko i psihičko nasilje (porodično nasilje)?/ Da li znate koja ustanova ili organizacija civilnog društva nudi pomoć ili zaštitu onima kojima je potrebna kao rezultat fizičkog i psihičkog nasilja (porodičnog nasilja)?

Uzevši u obzir finansijsku i ekonomsku krizu kao posledicu Kovida-19, zajedno sa društvenom izolacijom i karantinom, koji su nesrazmerno uticali na žene, neophodno je naglasiti primere najboljih

praksi koje su namenjene rešavanju društveno-ekonomskog uticaja Kovida-19 na žene i devojkje u drugim državama Evrope.

Najbolje prakse iz drugih država – konkretne mere za podršku ženama i devojkama³²

-

Da bi se utvrdile najbolje prakse koje su namenjene smanjenju društveno-privrednog uticaja Kovida-19 na žene i devojke, ovaj rad će se baviti primerima iz pet evropskih država – Estonije, Nemačke, Slovačke, Švedske i Švajcarske. U tu svrhu, autor je izradio upitnik da bi prikupio informacije o merama koje su preduzele pojedinačne države, njihove vlade i skupštine kako bi sprečile negativni društveno-ekonomski uticaj pandemije Kovida-19 na žene i devojke. Zaposleni u Istraživačkim centrima parlamenata i Federalnoj kancelariji Švajcarske za rodnu jednakost su odgovorili na upitnik, osim ako nije drugačije navedeno.

MERE ZA NAKNADU PRIHODA

-

U Estoniji je bio usvojen *Privremeni program za nadoknadu zarade usled smanjenog rada*. Zaposlenima je bio subvencionisan prihod čime je pružena pomoć poslodavcima da prevaziđu teškoće i da ne dođe do otpuštanja ljudi ili odlaska pod stečaj. Naknada je isplaćivana do dva meseca, od marta do maja za zaposlene čiji su poslodavci bili pogođeni vanrednim okolnostima izazvanim Kovidom-19. Najveća predviđena naknada je bila 1.000 EUR mesečno za svakog zaposlenog. Naknada je bila isplaćivana u iznosu od 70 procenata bruto plate zaposlenog u proteklih 12 meseci.

U Slovačkoj su poslodavci i samozaposleni, što znači i žene vlasnice malih preduzeća, kao npr. frizerski saloni, kozmetički saloni ili prodavnice

Generalno, može se proceniti da se posebne mere mogu podeliti u 6 grupa – *Mere za naknadu prihoda, Roditeljski dodatak i povlastice za brigu tokom pandemije / usklađivanje privatnog i poslovnog života tokom krize, SOS novčana pomoć za one koji ne mogu da zatraže neku drugu vrstu pomoći / dostupnost skraćenih radnih sati, plaćeno bolovanje/ odsustvo za bolesne osobe, mere koje ciljaju zaštitu radnica u neformalnim sektorima i mere da bi se sprečilo rodno zasnovano nasilje*. Važno je napomenuti da dok su većina mera koje su prikazane rodno neutralne, u praksi one ipak služile da bi smanjile teret ženama.

za odeću, mogli da podnesu zahtev za naknadu u okviru projekta prve pomoći do marta, 2021 godine. Uporedno sa time je novčana pomoć povećana od oktobra 2020. Poslodavci koji su zatvorili ili su morali da zatvore svoje radnje, mogli su da zatraže pomoć za zaposlene koji su stupili u radni odnos nakon 1. marta 2020 godine, ali ne kasnije od 2. septembra 2020 godine. Naknada je povećana sa 80 procenata prosečnog prihoda zaposlenog na 80 procenata ukupnih troškova za zaposlenog za period u kojem se poslodavac suočavao sa problemima. U isto vreme, period tokom kojeg će poslodavci biti obavezni da zadrže zaposlenog na poslu biće skraćen sa dva meseca na jedan mesec tokom vanrednog stanja na teritoriji države. Grupa samozaposlenih se proširila na one koji su morali da

³² Написано на основу података добијених од истраживачких центара појединих парламената и швајцарске Савезне канцеларије за равноправност полова, осим ако није другачије назначено.

plate zdravstveno i penzijsko osiguranje nakon 1. jula 2020. Istovremeno, bio je ukinut uslov da tim ljudima bude zabranjeno da poseduju i dozvolu za trgovanje i ugovor o radu.

Vlada Švajcarske je takođe preuzela mere ekonomske prirode. Na primer, Švajcarska je

usvojila mere za naknadu finansijskih gubitaka nezavisnim radnicima koji su direktno ili indirektno bili pogođeni zvaničnim zatvaranjima i zabranama događaja. Ove mere su takođe namenjene nezavisnim umetnicima čiji su nastupi bili otkazani. Oštećenima je ponuđena naknada za smanjene prihode.

RODITELJSKI DODATAK I POVLASTICE ZA BRIGU ZA VREME PANDEMIJE/USAGLAŠAVANJE PRIVATNOG I PROFESIONALNOG ŽIVOTA ZA VREME KRIZE

–

U Estoniji su sve škole, počevši od osnovnih pa do univerziteta, bile zatvorene naredbom Vlade koja je izdata 16. marta, time što je redovna nastava bila zamenjena online nastavom, a lokalne vlasti ili drugi operateri su odlučivale o radu i organizaciji vrtića i dnevnog boravka. U zavisnosti od odluke lokalnih vlasti, roditelji su bili oslobođeni ili delimično oslobođeni plaćanja za predškolske ustanove. Država nije naredila zatvaranje vrtića i dnevnih boravaka, nego je pozvala roditelje da ne dovode svoju decu u te ustanove. Lokalne vlasti su bile obavezne da garantuju zbrinjavanje dece ukoliko su roditelji morali da idu na posao, npr. roditelji koji su radili u zdravstvenim ustanovama, policiji, službama za spašavanje, socijalnim uslugama, prevozu, proizvodnji hrane, prehrambenim radnjama itd. Pored toga, nekoliko lokalnih vlasti je nastavilo da obezbeđuje školske obroke deci (tople obroke ili spakovane pakete), ali su konkretnu ciljnu grupu (recimo decu iz porodica koje se suočavaju sa poteškoćama itd.) i ostale uslove za školske obroke utvrđivale lokalne vlasti.

U Estoniji su takođe bili usvojeni privremeni posebni dodaci za roditelje dece sa posebnim potrebama

kojima je bilo potrebno dalje praćenje i podrška u učenju i održavanju lične higijene. Ovaj dodatak je ponuđen da bi poslužio kao zamenski prihod roditeljima koji su zbog pružanja potrebne nege detetu sa posebnim potrebama morali privremeno da odsustvuju sa posla. Dodatak je sledovao roditeljima koji su imali decu sa ozbiljnim smetnjama, decu koja su imala slab imunitet ili decu sa posebnim obrazovnim potrebama, dok su roditelji morali biti prijavljeni na neplaćenom odsustvu. Iznos naknade je iznosio 70 procenta prosečne plate roditelja, dok je minimalni iznos naknade iznosio 540 EUR mesečno, a maksimalni iznos 1.050 EUR. Mera je bila na snazi do kraja važenja vanrednog stanja.

Kao dobar primer iz Slovačke se može uzeti uvođenje mogućnosti rotacije roditelja koji koriste povlastice za brigu o detetu. Ako se radi o detetu mlađem od 11 godina, ili o detetu do 18 godina, a da pritom dete ima dugoročno loše zdravlje, nema potrebe da se obraćaju pedijatru (nema potrebe da pedijatar potvrđuje bilo šta), nego pravo na korišćene povlastice za negu počinje da važi automatski odmah nakon zatvaranja škole ili predškolske ustanove. Agencija za socijalno osiguranje Slovačke

(SIA) je zadužena za dodeljivanje povlastica svim roditeljima za negu dece (uključujući i surogat roditelje) do uzrasta od 11 godina bez obzira da li pohađaju školsku/predškolsku ustanovu bez potvrde lekara/pedijatra, kao i roditeljima koji primaju roditeljski dodatak iz Kancelarije za rad, onima koji su prekinuli roditeljsko bolovanje pre nego što je dete napunilo tri godine, onima čije dete nije dobilo mesto u predškolskoj ustanovi i o njemu se brinuo neko/ baka itd. Roditelji koji dobiju takve povlastice mogu naizmenično da se menjaju (čak i na par dana). O ovom predlogu je nekoliko puta raspravljao slovački parlament u svom poslednjem mandatu (2016-2020), ali nikada ga nije odobrio. Danas, roditelji u Slovačkoj koji dobiju pravo na tu povlasticu mogu naizmenično da se menjaju. To je nešto novo jer je u prošlosti samo jedan roditelj, najčešće majka, mogao da koristi te povlastice. Ovom promenom se omogućava da ne bude samo jedan roditelj, a to je najčešće bila majka, taj koji će odsustvovati sa posla. Zbog zatvaranja škola na duži period, roditelji su mogli da se naizmenično menjaju oko brige deteta.

Roditeljski dodaci zbog pandemije se u Slovačkoj nude roditeljima koji su izgubili pravo na roditeljski dodatak zbog toga što im je dete napunilo tri godine (ili šest godina ukoliko dete ima dugoročne zdravstvene problem) tokom krize. Ovaj dodatak se odnosi i na decu koja su zbrinuta u ustanovama ili nakon tri godine od dana odluke ovlašćenog lica da se dete smesti u neku državnu ustanovu. Ovi ljudi treba da dobiju dodatak u istom iznosu kao i iznos običnog roditeljskog dodatka sve do završetka krize.

Vlada Švajcarske je uvela mere da bi ograničila smanjenje prihoda uzrokovano krizom. Roditelji dece mlađe od 12 godina mogu da dobiju novčani dodatak pod uslovom da su prekinuli neku unosnu

aktivnost zbog nedostatka predškolskih ustanova. Ovo se takođe odnosi na porodice sa samohranim roditeljima. Takođe su uzete u obzir i situacije gde iznemogle osobe (npr. bake i dede) nisu više bile u mogućnosti da se brinu o detetu. Ovaj dodatak pokriva 80 procenata ranijeg prihoda. Vreme trajanja ove mere se razlikuje u zavisnosti od situacije. Do 30. avgusta 2020 je bilo isplaćeno više od 14.000 dodataka.

Da bi se omogućilo usklađivanje privatnog i profesionalnog života tokom krize, u švajcarskom kantonu Bern je bilo obezbeđeno zbrinjavanje dece u obdaništima, porodicama i školama. Državni savet (kantonalna vlada) je odlučio 22. aprila 2020. da oslobodi roditelje koji su se kao izuzetak brinuli za svoju decu kod kuće kao posledica Kovida-19 time što je pokrivao troškove u ustanovama koje deca nisu koristila zbog pandemije.

Nemačka je usvojila novu finansijsku pomoć za plate negovatelja da bi potpuno ili delimično pokrila plate roditelja ili onih koji se brinu o bolesnom članu porodice tokom pandemije. Nemačka je, takođe, obezbedila roditeljima dodatni novac tamo gde su usluge za zbrinjavanje dece bile nedostupne, a škole zatvorene.³³

³³ UNDP-UN Women. 2020. COVID-19 Global Gender Response Tracker: Global Fact Sheet. Na internetu: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/COVID-19-Global-Gender-Response-Tracker.html>

SOS NOVČANA POMOĆ ZA ONE KOJI NEMAJU PRAVA DA TRAŽE DRUGU POMOĆ / DOSTUPNOST SKRAĆENIH RADNIH SATI

–

U Slovačkoj je tokom prvog talasa pandemije Kovida-19 vlada odobrila, a tokom drugog talasa obnovila SOS novčanu pomoć zbog proglašenja vanrednog stanja u celoj državi. Radi se o iznosu od 300 EUR koji je dostupan za oko 10.000 podnosilaca zahteva svakog meseca. Oni koji su ostali bez ličnog prihoda zbog krize i ne mogu da traže drugu vrstu pomoći, kao što je projekat za očuvanje radnih mesta ili pomoć iz sistema socijalne zaštite, državna socijalna pomoć ili socijalna zaštita, mogu da zatraže ovu vrstu novčane pomoći. I pored toga što je ova mera rodno neutralna, u praksi ona smanjuje teret ženama.

Švajcarska vlada je omogućila dostupnost mera i onima sa smanjenim radnim satima. Oni koji rade manje sati imaju prava na korišćenje mera, a postupak

za ispunjenje uslova je bio pojednostavljen i to kroz sledeće mere: do kraja avgusta 2020 godine, naknada za kraće radne sate se takođe može isplatiti i zaposlenima sa ugovorom na određeno vreme, zaposlenima koji rade na poziv i osobama koje rade privremeno za određenu organizaciju; do kraja maja, osobe koje se nalaze u poziciji sličnoj poslodavcu, ali i supružnik ili registrovani partner tih osoba, kao i praktikanti, su imali pravo na finansijsku pomoć zbog skraćenih radnih sati (prva grupa je imala pravo na paušalnu naknadu). Generalno, skraćenim radnim satima se pokriva 80 procenata ranijeg prihoda. Onda kada se najviše koristila novčana pomoć zbog skraćenih radnih sati, a to je bilo do aprila 2020, bilo je isplaćeno 2,7 milijardi CHF za oko 1,3 miliona zaposlenih.

PROGRAM O PLAĆENOM BOLOVANJU / DANI ODSUSTVA ZA BOLESNE LJUDE

–

Program o plaćenom bolovanju je privremeno bio proširen da bi obuhvatio prva tri dana odsustva na bolovanju, što je u Estoniji ranije padalo na teret zaposlenih.

Kanton Šafhauzen u Švajcarskoj je kao poslodavac snažno podržavao mogućnost za rad od kuće, dok je broj odsustava zbog brige o deci porastao. Pravo na dane odsustva je bilo namenjeno bolesnim osobama i onima koji su morali da se brinu o bolesnim

ukućanima ili drugim osobama kojima je nega bila neophodna. I pored toga što su usvojene mere bile rodno neutralne, u praksi su one često smanjivale teret ženama.

Kao što je već bilo rečeno, Nemačka je takođe uspostavila novi sistem novčane pomoći za plate negovatelja da bi delimično ili potpuno pokrila plate roditeljima ili onima koji se brinu o bolesnom članu porodice tokom pandemije.³⁴

³⁴ UNDP-UN Women. 2020. COVID-19 Global Gender Response Tracker: Global Fact Sheet. Na internetu: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/COVID-19-Global-Gender-Response-Tracker.html>

MERE NAMENJENE OBUHVATU I ZAŠTITI RADNICA U NEFORMALNOM SEKTORU

–

Pandemija Kovida-19 je u velikoj meri uticala na cirkularnu migraciju negovateljica koje su živele tamo gde su radile i njihovih matičnih država, a to se posebno odnosilo na negovateljice starijih lica, koje su poreklom iz Slovačke, a radile su u Austriji. Pored toga, Austrija je bila proglašena državom visokog rizika. Kao rezultat svega toga, oni koji su iz Austrije prelazili u Slovačku, morali su da prilože ili negativni PCR test koji nije stariji od 72 sata, ili da se registruju na korona.gov.sk (telefonski broj, adresa izolacije i broj

matičnog lekara) i da budu u kućnoj izolaciji. Prilikom ulaska u državu, morali su policijskom službeniku da pokažu da su se registrovali na navedenoj veb stranici. Međutim, bilo je izuzetaka, koji su se odnosili na: starije negovateljice starih lica, ali i na ljude koji su morali da se brinu o članovima porodice, medicinske radnike, poljoprivrednike koji su obrađivali zemlju na 10 km udaljenosti od granice, socijalne radnike, radnike na vitalnoj infrastrukturi; prekogranične radnike, kao i na neke sportiste i umetnike.³⁵

MERE SPREČAVANJA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

–

U Estoniji su policija, službe za podršku žrtvama, centri za podršku ženama, lokalne vlasti i ostale ustanove nastavile da pomažu žrtvama – broj usluga nije smanjen tokom pandemije. Žrtve takođe dobijaju savete putem besplatne linije za pomoć, koja je otvorena 24 časa dnevno i ljudi mogu zatražiti pomoć i savete na estonskom, rumunskom i engleskom jeziku. Pored toga je Odbor za socijalno osiguranje Estonije takođe stavio fokus na informacione kampanje. Kampanja sa porukom "Zatražiti pomoć je najveće herojski čin" bila je sprovedena 2019. i ukazuje na to da je najvažnija stvar učiniti prvi korak i zatražiti pomoć. Ove godine je tokom pandemije pretpostavka kampanje bila da možda žrtve nasilja nisu u mogućnosti da zatraže pomoć, jer su i zlostavljač i žrtva stalno kod kuće, a cilj nove kampanje je bio da oni koji posmatraju sa strane i primećuju šta se dešava, da pomognu žrtvama porodičnog nasilja (kolege i susedi koji su upoznati sa nasilnom vezom

i koji mogu doprineti da se stavi kraj nasilju).

Građani u Slovačkoj su mnogo češće prijavljivali nasilje nad ženama i porodicama u prvom talasu pandemije. Ukupan broj poziva na Nacionalnoj liniji za žene žrtve nasilja (NLWEV), koji je objavio Institut za istraživanje rada i porodice se udvostručio od marta do juna 2020, kada je Slovačka proglasila prve mere vanrednog stanja zbog pandemije. Konsultanti koji su radili u NLWEV, kao i analitičari Centra za koordinaciju oko metodologije za sprečavanja nasilja, smatraju da je jedan od razloga za to veće medijsko prisustvo tema o nasilju nad ženama u Slovačkoj. Dalje, jedan od prioriteta prve predsednice Slovačke, Zuzane Čaputove, je bio da tokom pandemije pomogne ženama, deci i ostalim grupama ljudi koji su izloženi porodičnom nasilju. Društvena izolacija kojom se suzbijalo širenje virusa, je za njih značila i veću opasnost i rizik od psihološkog, fizičkog, seksualnog i drugih oblika nasilja, a istovremeno se smanjio broj

³⁵ Odnosi se na novembar 2020, tokom decembra 2020 ili januara 2021 moguće je da je došlo do promene stanja.

moгуćnosti da se zatraži pomoć. Kriza je pokazala kako je neophodno da žrtvama porodičnog nasilja bude omogućeno da zatraže pomoć brzo, bezbedno i neprimetno, a za te ciljeve je slovačka policija izradila mobilnu aplikaciju. Aplikacija, koja je probno puštena u upotrebu u oblasti Trenčin, trebalo bi da se proširi na celu teritoriju Slovačke. Aplikacija bi trebalo da pomogne da se pomoć zatraži brzo, bezbedno i neprimetno.

Tokom krize, Centar za intervenisanje u slučaju porodičnog nasilja u švajcarskom kantonu Bern je otpočeo kampanju #stressathome, s ciljem povećanja svesnosti o problemu sa porodičnim nasiljem između onih koji su direktno pogođeni i svedoka. U maju je žiteljima kantona Bern poslato 5 poruka putem Fejsbuka i Instagrama da bi se podigla svesnost o ovom problemu.

Na početku krize su stručnjaci strahovali da se problem sa porodičnim nasiljem može intenzivirati zbog ograničene slobode kretanja u Švajcarskoj. Konfederacija i kantoni su kao rezultat toga osnovali mešovitu radnu grupu za borbu protiv porodičnog nasilja da bi s vremena na vreme vršili procenu stanja oko porodičnog nasilja, uključujući i pitanje zaštite dece. Njihove aktivnosti obuhvataju i kampanje sa posterima na trinaest jezika kako bi svi ugroženi znali gde da zatraže pomoć. Nekoliko kantona su, takođe, prilagodili svoje usluge za pomoć žrtvama i povećali smeštajne kapacitete u prihvatnim centrima da bi se suočili sa mogućim porastom nasilja. Tokom trajanja Kovida-19, neprekidno je bio obezbeđen pristup uslugama za savetovanje i smeštaj u slučaju vanrednog stanja. Konfederacija je

takođe obezbedila dodatnu finansijsku pomoć za održavanje različitih telefonskih linija. Pored toga je i Konferencija direktora kantona za socijalna pitanja sprovela kampanju na društvenim mrežama da bi objavila koje su prednosti pružanje podrške žrtvama u Švajcarskoj. Ova kampanja je prvenstveno namenjena mladima koji su žrtve porodičnog nasilja. Radna grupa se još uvek sastaje redovno da bi obezbedila neprekidnu koordinaciju, razmenu informacija i saradnju između Konfederacije i kantona. Do sada policija nije zabeležila značajno povećanje slučajeva porodičnog nasilja u Švajcarskoj. Međutim, primećena je težnja ka povećanju broja novih prijavi porodičnog nasilja u nekim centrima za savetovanje žrtava, ali se situacija razlikuje od jednog do drugog regiona i od jednog do drugog kantona.

“Veb strana inicijative #strongerthanviolence koju je pokrenula Vlada Nemačke spaja postojeće usluge za podršku žena koje su izložene nasilju i nudi praktična rešenja. Kao deo inicijative, Vlada je pokrenula nacionalnu kampanju “Not safe at home?(Nije bezbedno kod kuće?)” u supermarketima, kako bi informisala ljude koji su žrtve porodičnog nasilja, ali i njihove prijatelje i porodicu da su im dostupne pomoć i usluge podrške.”³⁶

Dodatna novčana sredstva – oko 9 miliona evra (USD 10,5 miliona) – je u Švedskoj³⁷ bilo obezbeđeno organizacijama civilnog društva da bi se podržale njihove aktivnosti u borbi protiv nasilja nad ženama, decom i pripadnicima LGBTIQ+ zajednice od strane intimnih partnera ili članova porodice.

³⁶ UNDP-UN Women. 2020. *COVID-19 Global Gender Response Tracker: Factsheet: Europe, Northern America, Australia and New Zealand*. Na internetu: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/COVID-19-Global-Gender-Response-Tracker.html>

³⁷ UNDP-UN Women. 2020. *COVID-19 Global Gender Response Tracker: Global Fact Sheet*. Na internetu: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/COVID-19-Global-Gender-Response-Tracker.html>

ULOGA PARLAMENATA

–

Glavna uloga parlamenata u ovakvim krizama je da odgovore što je brže moguće merama koje su vlade usvojile, kao i da sarađuju sa vladom i da pokreću svoje inicijative, akcione planove i zakone kao odgovor na negativno društveno-privredno stanje svojih građana i, naravno, da u procesu uzmu u obzir i rodnu perspektivu.

Na primer, usvajanje zakona u skraćenom postupku se može smatrati brzim odgovorom. U Slovačkoj u vanrednom stanju, kada se radi o kršenju osnovnih ljudskih prava i sloboda, kada je ugrožena nacionalna bezbednost ili postoji opasnost da bi država pretrpela značajnu ekonomsku štetu, Nacionalni savet može na zahtev vlade da odluči da donese zakon u skraćenom postupku. Upravo su gore navedene politike Slovačke bile usvojene u brzom postupku.

U Estoniji je u prvom talasu Kovida-19, kada je bilo proglašeno vanredno stanje u državi, parlament usvojio četiri zakona za dve i po nedelje koji su se odnosili na mere povezane sa širenjem koronavirusa izazvanog Kovidom-19.

U Švajcarskoj je tokom pandemije objavljeno nekoliko studija koje se bave pandemijom iz perspektive jednakosti. Ove studije mogu da posluže kao dobra osnova za vlade i parlamente u odlučivanju o tome koje mere se moraju preduzeti da bi se izbegao negativni uticaj pandemije na rodnu jednakost. Na primer, Nacionalna naučna radna grupa o Kovidu-19 u Švajcarskoj, koja savetuje vlasti oko krize, objavila je kratak pregled politika koji se odnosi na pitanja jednakosti.³⁸ Studija koju je naručila Federalna kancelarija za rodnu jednakost (FOGE) i koja je

objavljena juna 2020, sadrži pokazatelje o tome kako se kretao obim rada tokom pandemije među Švajcercima. Studija je pokazala da su dodatne obaveze, kao što su obrazovanje od kuće i ograničene mogućnosti za zbrinjavanje dece, uticale na radni kapacitet ispitanika. Ovaj uticaj je bio veći kod žena u radnom odnosu u poređenju sa muškarcima u radnom odnosu.³⁹ *Politehnička škola u Lozani je u saradnji sa Istraživačkim institutom Idiap i Institutom za psihologiju Univerziteta u Lozani*, objavila studiju o iskustvima muškaraca i žena u Švajcarskoj tokom perioda polu-ograničenog kretanja zbog Kovida-19, posebno kada se radi o jednakosti. Studija je pokazala da su tokom pandemije žene nesrazmerno opterećenije od muškaraca. U Švajcarskoj je "delimično zatvaranje dovelo do – ili naglasilo još više – mnogo oblika nejednakosti. Bez obzira na to što je samo 3 procenta prijavilo da je ostalo bez posla, 70 procenata onih koji su izgubili posao su bile žene. Većina žena je takođe smatrala da su uslovi za rad postali teži; veliki deo njih je izjavio da su bile zaposlene u zdravstvenom ili socijalnom sektoru i da su zbog toga bile izložene većem riziku od zaraze. Pored toga, svaka druga žena je prijavila da je bila sama odgovorna za školovanje dece kod kuće, u poređenju sa svakim desetim muškarcem. Zanimljivo je to da je više muškaraca nego žena izjavilo da su delili ove obaveze. Na kraju, kod mladih diplomiranih žena u radnom odnosu je verovatnoća da preuzmu previše kućnih obaveza na sebe bila mnogo veća."⁴⁰ Vlada i parlament Švajcarske mogu da iskoriste ove nalaze da bi prilagodili politike i podržali devojke i žene.

³⁸ See more: ELSI Report. 2020. *Gender aspects of COVID-19 and pandemic response*. Na internetu: <https://scicentaskforce.ch/wp-content/uploads/2020/10/Gender-aspects-of-COVID19-and-pandemic-response-14-May-20-EN.pdf>

³⁹ See more: FOGE. 2020. *Schweizer Familien in der COVID-19-Pandemie*. Na internetu: <https://www.news.admin.ch/newsd/message/attachments/61708.pdf>

⁴⁰ EPFL, the Idiap Research Institute and the University of Lausanne's Institute of Psychology. 2020. *How the Swiss fared under partial lockdown*. Na internetu: <https://actu.epfl.ch/news/how-the-swiss-fared-under-partial-lockdown/>

Preporuke za promenu postojećih i uvođenje novih politika u Severnoj Makedoniji

Rezultati ankete su pokazali da su prema stavu većine žena, državna pomoć i mere koje su preuzete da bi se ublažili negativni društveno-ekonomski efekti pandemije bili nedovoljni. Nalazi takođe ukazuju da je u proteklih šest meseci samo 25 procenata ispitanika iskoristilo neku vrstu pomoći, finansijske mere, radnu ili socijalnu pomoć, dok 80 procenata ispitanika nije koristilo nikakvu vrstu pomoći. Međutim, to ne znači da tim ženama i devojkama nije bila potrebna državna

pomoć. To može značiti i da nisu ispunile uslove za dodeljivanje nekakve pomoći i zbog toga se nisu ni prijavile. S obzirom na to, kada se usvajaju društveno-ekonomske mere, važno je da što veći broj ugroženog stanovništva može da se prijavi i da ova "državna sigurnosna mreža" bude dovoljna da ljudi kojima su mere potrebne ne ostanu izostavljeni. S obzirom na to, u ovom delu će se predložiti preporuke za promenu postojećih politika i uvođenje novih u Severnoj Makedoniji.

PREPORUKE ZA UVOĐENJE MERA ZA NADOKNADU PRIHODA

Generalno, moguće je da se predloži usvajanje novčane pomoći, kojom će se garantovati prihod zaposlenima i na taj način pomoći poslodavcima da prevaziđu trenutne probleme bez otpuštanja ljudi ili proglašavanja stečajta, a to se posebno odnosi na one sektore koji su najpogođeniji pandemijom, gde su žene uobičajeno veoma zastupljene ili dominiraju. Ovu novčanu pomoć država treba platiti onim zaposlenima čiji su poslodavci pogođeni vanrednim

okolnostima izazvanim Kovidom-19.

Druga preporuka je da se usvoji finansijska naknada za samozaposlene, što se odnosi i na žene vlasnice firmi i malih preduzeća, npr. frizerski saloni, kozmetički saloni, butici itd. Za ljude sa ovim zanimanjima je bilo veoma teško da obavljaju svoje poslove zbog visokog rizika od zaražavanja virusom.

PREPORUKE ZA SMANJENJE TERETA NA ŽENE KOJE SE BRINU O DECI, PORODICI, STARIJIM OSOBAMA I DOMAĆINSTVU

Rezultati istraživanja su pokazali da obavljanje neplaćenih kućnih obaveza još uvek predstavlja veliko opterećenje ženama. Što se tiče obavljanja neplaćenih kućnih obaveza, kao što je nabavljanje i pripremanje hrane, kuvanje, čišćenje, briga o deci, starijima i osobama sa posebnim potrebama i pomaganje oko školskih aktivnosti, postaje jasno vidljivo da su uglavnom žene morale da se bave ovim obavezama. Na osnovu toga, bilo bi dobro da se predloži promena mere koja je usvojena sa zatvaranjem predškolskih ustanova i škola u Severnoj Makedoniji, kojom je bilo dozvoljeno da se s

posla oslobodi jedan roditelj da bi se tokom perioda krize brinuo o detetu/deci mlađem od 10 godina što su u praksi mnogo više koristile zaposlene majke. Bilo bi dobro da se razmotri uvođenje mogućnosti da se roditelji naizmenično menjaju kada se radi o brizi o detetu ili starijim licima. Roditelji koji se brinu o deci ili starijim licima, treba da imaju pravo da se naizmenično menjaju (čak i na nekoliko dana) i da primaju dodatak za negu. Ovom promenom bi se omogućilo da ne bude samo jedan roditelj, a to je najčešće žena, ta koja će izostajati sa posla. Druga mogućnost bi bila, slično kao u Estoniji, da

se ne nalaže obavezno zatvaranje dečijih ustanova, nego da se samo zatraži od roditelja da ne vode decu u vrtiće. Lokalne vlasti treba da budu obavezne da obezbede zbrinjavanje dece ukoliko je roditeljima potreba ta usluga da bi mogli da idu na posao, npr. roditelji koji rade u zdravstvenom sektoru, policiji, u sektoru spašavanja, transportu, proizvodnji hrane,

u prehrambenim radnjama itd. Pored toga, lokalne vlasti mogu deci obezbediti obroke u školi (topli obrok ili spakovane paketiće) za određene ciljne grupe koje su pogođene pandemijom.

Tokom pandemije do sada, postojala je mogućnost da neke žene nisu mogle da se prijave niti za jednu

SOS UNIVERZALNA NOVČANA POMOĆ ONIMA KOJI NE MOGU DA DOBIJU NITI JEDNU DRUGU VRSTU POMOĆI/DOSTUPNOST POMOĆI ZA SMANJENE RADNE SATE

vrstu društveno-ekonomske pomoći zbog navedenih uslova. Zbog toga bi bilo dobro da se razmotri uvođenje SOS univerzalne novčane pomoći koju mogu tražiti žene koje su izgubile prihod ili se ne mogu zaposliti zbog krizne situacije, a pritom nemaju pravo niti na jednu drugu pomoć, kao što su projekat za očuvanje radnih mesta ili pomoć iz sistema socijalnog osiguranja, državna socijalna pomoć i socijalna podrška.

Druga mogućnost bi bila da se olakša dostupnost opcije za skraćene radne sate. Posao sa skraćenim radnim satima može da se produži, a postupci za

ispunjenje uslova se mogu pojednostaviti sličnim merama kakve je usvojila Vlada Švajcarske, kao npr. isplata naknade za skraćene radne sate da se isplaćuje i onima sa ugovorom na određeno vreme, onima koji rade na poziv i onima koji rade za organizacije privremenog karaktera-sezonski poslovi. Za osobe koje se nalaze u poziciji koja je slična poslodavcu, kao i za supružnika ili registrovanog partnera tih osoba, za zaposlene u kompanijama, kao i za praktikante se može isplaćivati naknada za smanjene radne sate. Generalno bi naknada za skraćene radne sate trebala da pokrije 80 procenata ranijeg prihoda.

PROGRAM PLAĆENOG BOLOVANJA / SLOBODNI DANI ZA BOLESNE OSOBE

Nekoliko stručnih članaka ističe da žene mogu biti izloženi Kovidu-19 za razliku od muškaraca. "Može se reći da žene rade na mestima koja su sa povećanim rizikom i koja su isturenija (kao što su blagajnice, čistačice i negovateljice). U globalu, nekih 70 procenata radnika u zdravstvenom sektoru su žene i to može biti jedan od razloga za veću stopu zaražavanja virusom kod žena (kao i veću stopu žena koje se testiraju)."⁴¹ Država treba razmotriti da li je to slučaj i u Severnoj Makedoniji i da to uzme u obzir kada se bude odlučivalo o plaćenom bolovanju.

Program plaćenog bolovanja se može privremeno

produžiti da bi pokrio najmanje 10 dana bolovanja, koliko najmanje traje karantin. Za vreme karantina, zaposleni trebaju imati pravo na plaćeno bolovanje u odgovarajućem iznosu i da zahtev za plaćeno bolovanje bude dostupan bez posete odgovornih službi, t.j. putem interneta.

Druga mogućnost je da se garantuje rad od kuće ili dani odsustva za ljude koji su bolesni i za one koji moraju da se brinu o bolesnim članovima porodice ili drugim ljudima kojima je briga neophodna. Ove mere bi trebale biti rodno neutralne, ali u praksi se njima najčešće smanjuje teret ženama.

⁴¹ Clint Witchalls. 2020. *How COVID-19 puts women at more risk than men*. Na internetu: <https://theconversation.com/how-COVID-19-puts-women-at-more-risk-than-men-in-gauteng-south-africa-150570>

PREPORUKE DA SE OBUHVATE I DA SE ZAŠTITE MIGRACIONE RADNICE U NEFORMALNOM SEKTORU

Kao što je već bilo rečeno, pandemija Kovida-19 je mnogo uticala na cirkularnu migraciju negovateljica između mesta gde rade i žive u kućama starijih osoba koje neguju u stranim državama, a to se osobito odnosi na starije negovateljice. Zbog toga,

države ne treba da se potpuno zatvaraju, već da pregovaraju i da pokušaju da pojednostave pravila koja se odnose na negovateljice, da žene ne bi ostale bez posla i prihoda, a starije osobe bez nege i pomoći.

RECOMMENDATIONS TO PREVENT GENDER - BASED VIOLENCE

U svakoj državi u svetu policija, službe za podršku ženama, lokalne vlasti i ostale institucije moraju da nastave da pomažu žrtvama, posebno u vreme pandemije, jer ne smemo da zaboravimo temu o porodičnom nasilju, već da o tome mnogo razgovaramo i nikako ne smanjimo broj usluga koje se nude žrtvama. Telefonske linije za pomoć žrtvama koje su otvorene 24 sata su veoma važne i treba da budu dostupne na svim jezicima koji se koriste u Severnoj Makedoniji.

Pored toga, takođe je veoma važno da se usredotočimo na informacione kampanje. Rezultati ankete su pokazali da većina ispitanica ne zna ili nema informacije o ovoj negativnoj pojavi. To može ukazati na to da rasprava i znanje o ovoj veoma važnoj temi još uvek nisu na zadovoljavajućem nivou u Severnoj Makedoniji. Ovaj nalaz se takođe može potvrditi odgovorima ispitanica na druga pitanja: da li znate koja ustanova ili organizacija civilnog društva nudi pomoć ili zaštitu onima kojima je potrebna zbog fizičkog ili psihološkog nasilja (porodično nasilje)? Ogromna većina ispitanica (78 procenata) ne zna odgovor. Samo je 7 procenata ispitanica pomenulo socijalne ustanove i usluge, a manje od 5 procenata je pomenulo Centar za socijalni rad (4 procenta), Ministarstvo unutrašnjih poslova (3 procenta), Ministarstvo rada i socijalnog staranja (2

procenta), NVO (2 procenta) i SOS telefonske linije za prijavljivanje porodičnog nasilja (samo 0,3 procenta). Shodno tome, zainteresovane strane u Severnoj Makedoniji mogu biti inspirisane jednom kampanjom koja je sprovedena u Estoniji kojom se pozivaju svi posmatrači da obrate pažnju i da pomognu žrtvama porodičnog nasilja, kao što su kolege i susedi koji znaju da će nasilni odnos dovesti do porodičnog nasilja (tokom pandemije je pretpostavka u kampanji bila da žrtve porodičnog nasilja ne mogu da zatraže pomoć jer su i zlostavljač i žrtva stalno zajedno kod kuće). Još jedan primer koji se može iskoristiti u Severnoj Makedoniji je kampanja sa posterima na svim jezicima koji se koriste da bi svi koji se suočavaju sa takvim problemom, znali gde da zatraže pomoć. Pored toga, službe za podršku žrtvama mogu da povećaju smeštajne kapacitete u skloništima da bi bile spremne za mogući povećani broj slučajeva nasilja. Tokom trajanja Kovida-19 je u Švajcarskoj pristup uslugama savetovanja i smeštaja u vanrednim okolnostima bio zagarantovan bez prekida, a Konfederacija je takođe obezbedila dodatnu finansijsku podršku za različite telefonske linije. Pored toga je Konferencija kantonalnih direktora službi za socijalni rad sprovela kampanju na društvenim mrežama da bi objavila prednosti pružanja podrške žrtvama, što može poslužiti kao dobra praksa za Severnu Makedoniju.

Na kraju, policija u saradnji sa vladom i ostalim institucijama može pokušati da izradi rešenje u obliku mobilne aplikacije. Društvena izolacija, kojom države pokušavaju da suzbiju širenje virusa, je značila da će žene, deca i ostale grupe ljudi koji su izloženi opasnosti od porodičnog nasilja biti pod još većim rizikom od psihološkog, fizičkog, seksualnog i ostalih oblika nasilja. A, povrh svega, smanjene su im opcije da zatraže pomoć. U Slovačkoj je takva aplikacija puštena u upotrebu kao pilot aplikacija 2020 i ona je namenjena ljudima da zatraže pomoć brzo, bezbedno i neprimetno.

Kao što je gore već pomenuto, vlade i parlamenti širom sveta su preuzeli korake da se izbore sa negativnim društveno-ekonomskim uticajem pandemije Kovida-19 i neki su bili više, drugi manje uspešni. Prilikom usvajanja ovih mera, veoma je važno da što više pogođenog stanovništva može da se prijavi i da "državna bezbednosna mreža" bude dovoljna da nikoga ne bi izostavila. Međutim, takođe je važno i da se izvrši procena mera i, ukoliko je neophodno, čak i da se promene, ali takođe treba biti otvoren za inspiraciju iz drugih primera dobrih praksi iz inostranstva. Takođe treba imati na umu da je tokom kriznih situacija neophodnije nego ikada da se ne zaboravi sledeće: "Mere su neophodne da bi se ojačala integracija znanja, iskustava i stručnosti žena i ostalih marginalizovanih grupa, kako u političkim i društvenim organizacijama, tako i u medijima i ostalim javnim sferama."⁴²

⁴¹ ELSI Report. 2020. *Gender aspects of COVID-19 and pandemic response*. Na internetu: <https://scicentaskforce.ch/wp-content/uploads/2020/10/Gender-aspects-of-COVID19-and-pandemic-response-14-May-20-EN.pdf>

Zaključak

Naš istraživački rad i ostale međunarodne studije o ovoj i ranijim epidemijama pokazuju da ova vrsta krize utiče na žene drugačije u poređenju sa muškarcima. Jedan od razloga je to što žene moraju da se bore sa teretom smanjene zaposlenosti sa jedne strane i većom brigom o deci sa druge strane. Pored činjenice što trenutna kriza ima ogroman uticaj na mnogo sektora i zanimanja "u poređenju sa uobičajenom" recesijom, koja mnogo ozbiljnije utiče na posao muškaraca nego na posao žena, stopa opadanja zaposlenosti koja se odnosi na mere društvene izolacije ima ogroman uticaj na sektore sa dominantnim udelom zaposlenih žena. Pored toga je zatvaranje škola i obdaništa dramatično povećalo potrebu za brigom o deci, što se posebno odrazilo na majke koje su bile u radnom odnosu."⁴³ Literatura, podaci i nalazi koji su predstavljeni u ovom radu su potvrdili da su žene i devojke pretrpele veliku društvenu i ekonomsku štetu zbog pandemije Kovida-19.

S obzirom na to, cilj ovog rada je bio da utvrdi mere politika i direktnu podršku sa zdravim osvrtnom na ekonomski uticaj Kovida-19 na žene i devojke. Istraživački rad naglašava najbolje prakse iz drugih država Evrope u odnosu na društveno-ekonomske mere namenjene uklanjanju negativnih posledica pandemije Kovida-19 na žene i devojke uključujući i uloge parlamenata u monitoringu javnih politika. Na osnovu primera dobrih praksi iz država za koje je rađena analiza – Estonije, Nemačke, Slovačke, Švedske i Švajcarske – i rezultata telefonskih anketa o efektima Kovida-19 na različite kategorije žena u Severnoj Makedoniji, ovaj rad nudi preporuke o tome kako da se prilagode postojeći nacionalni programi socijalne zaštite da bi se obezbedio prihod za sektore

koji su pogođeni Kovidom-19 i one gde su žene dominantnije, ali i da se obezbedi nadzorna uloga Parlamenta oko primene vladinih mera za borbu protiv Kovida-19 i predlaže uvođenje novih politika u Severnoj Makedoniji.

Potvrđuje se pretpostavka da su žene izložene većem riziku za razliku od muškaraca zbog poremećene trgovine uzrokovane pandemijom Kovida-19, kao i ta da je veliki udeo žena ostao bez posla zbog obavljanja neplaćenih kućnih obaveza i pružanja nege tokom pandemije u Severnoj Makedoniji. Pretpostavku smo potvrdili na osnovu dostupnih statističkih podataka i rezultata telefonskih anketa. "Stopa formalne zaposlenosti kod žena je mnogo niža u poređenju sa stopom kod muškaraca, dok je više od polovine neaktivnih osoba na tržištu rada ženskog roda. Dalje, žene koje se nalaze u formalnom radnom odnosu zarađuju manje od muškaraca zbog manjeg prisustva žena na rukovodećim pozicijama, diskriminacije na tržištu rada i njihovog većeg prisustva u industrijama gde je rad manje cenjen i plate su niže. Muškarci čine većinu među zaposlenima i samozaposlenima, dok žene čine većinu u obrazovanju, zdravstvenom sektoru i socijalnoj zaštiti. One takođe čine većinu u tekstilnoj industriji, gde većina prima plate ispod proseka."⁴⁴ Dodatna činjenica je i to da su ovi sektori bili teže pogođeni krizom Kovida-19.

Naša analiza je takođe potvrdila prisutni trend nesrazmernog tereta na žene kada se radi o obavljanju neplaćenih kućnih obaveza i pružanju nege. Rezultati ankete su potvrdili da su nabavljanje i pripremanje hrane, kuvanje, čišćenje, briga o deci, starijim osobama i osobama sa posebnim

⁴³ Alon et al. 2020. *THE IMPACT OF COVID-19 ON GENDER EQUALITY*. Na internetu: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w26947/w26947.pdf

⁴⁴ Marija Bashevska - UN Women. 2020. *RAPID GENDER ASSESSMENT: THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN AND MEN IN NORTH MACEDONIA*. Na internetu: https://www2.unwomen.org/-/media/field_percent_20office_percent_20eca/attachments/publications/2020/09/rga_the_percent_20impact_percent_20of_percent_20COVID-19_nm_eng_final_2020_09_29-min.pdf?la=en&vs=2420

potrebama, kao i pomaganje oko školskih aktivnosti, obaveze koje gotovo u pravilu obavljaju žene.

Zanimljivi nalaz iz ovog rada je i to što mnogo žena i devojaka ne znaju ili nemaju informacije o rodno zasnovanom nasilju. To može ukazati na činjenicu da su rasprava i znanje o važnoj temi, kao što je tema porodičnog nasilja, u Severnoj Makedoniji još uvek na niskom nivou. Ovaj nalaz naglašava važnost informativnih kampanja koje imaju za cilj da povećaju svesnost za prisustvo ove negativne pojave.

Reči predsednika Severne Makedonije, Steve Pendarovskog, takođe potvrđuju da je pandemija Kovida-19 produbila rodnu nejednakost i naglasila važnost transformativne vizije koja je nastala Pekinškom deklaracijom. Prema njegovim rečima "neophodno je da pokažemo političku volju i vidljive napore da osnažimo žene i devojke."⁴⁵ U zaključku se može reći da je pandemija u Severnoj Makedoniji povećala vidljivost postojeće strukture: da žene čine većinu zaposlenih u nekim sektorima koji su često teže pogođeni krizom Kovida-19 (obrazovanje, zdravstveni sektor, socijalna zaštita, tekstilna

industrija, prodaja prehrambenih proizvoda, apoteke, radnje i supermarket, finansijske usluge, održavanje higijene itd.). U Severnoj Makedoniji su žene već preuzele više odgovornosti u domaćinstvu i u ovim vanrednim vremenima je teret na njima mnogostruko veći. Zbog toga je veoma važno da reči predsednika Severne Makedonije primene i ostali političari, bez obzira da li se radilo o članovima vlade ili parlamenta, kao i ostali činioци koji su odgovorni za predlaganje aktivnosti, mera, akcionih planova i zakona u smeru ostvarivanja rodno jednakih društveno-ekonomskih politika kako tokom, tako i nakon krize. Ovaj rad može poslužiti kao osnova za otvaranje dijaloga, podsticanje usvajanja novih i menjanje usvojenih politika, pritom uzimajući u obzir rodnu perspektivu i rodni uticaj krize Kovida-19.

⁴⁵ UN General Assembly. 2020. *Progress towards gender equality under threat, world leaders warn as General Assembly marks twenty-fifth anniversary of landmark women's rights conference*. Na internetu: <https://reliefweb.int/report/world/progress-towards-gender-equality-under-threat-world-leaders-warn-general-assembly-marks>

Korišćeni izvori

Alon et al. 2020. *THE IMPACT OF COVID-19 ON GENDER EQUALITY*. Na internetu: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w26947/w26947.pdf

CDC. 2020. *Pandemics can be stressful*. Na internetu: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/daily-life-coping/managing-stress-anxiety.html>

Clint Witchalls. 2020. *How COVID-19 puts women at more risk than men*. Na internetu: <https://theconversation.com/how-COVID-19-puts-women-at-more-risk-than-men-in-gauteng-south-africa-150570>

ELSI Report. 2020. *Gender aspects of COVID-19 and pandemic response*. Na internetu: <https://sciencetaskforce.ch/wp-content/uploads/2020/10/Gender-aspects-of-COVID19-and-pandemic-response-14-May-20-EN.pdf>

EPFL, the Idiap Research Institute and the University of Lausanne's Institute of Psychology. 2020. *How the Swiss fared under partial lockdown*. Na internetu: <https://actu.epfl.ch/news/how-the-swiss-fared-under-partial-lockdown/>

European Institute for Gender Equality (EIGE). 2020. *More equal sharing of care would reduce workplace gender inequality*. Na internetu: <https://eige.europa.eu/news/more-equal-sharing-care-would-reduce-workplace-gender-inequality>

FOGE. 2020. *Schweizer Familien in der COVID-19-Pandemie*. Na internetu: <https://www.news.admin.ch/newsd/message/attachments/61708.pdf>

IFRC. 2020. *Prevention and response to Sexual and Gender-Based Violence in COVID-19*. Online: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/IFRC-SGBV-COVID-19-Technical-Guidance-Note-FINAL_14May.pdf

Leiblfinger M.; Prieler V.; Schwiter K.; Steiner J.; Benazha A.; Lutz H. 2020. *Impact of COVID19 Policy Responses on LiveIn Care Workers in Austria Germany and Switzerland*. Na internetu: <https://journal.ilpnetwork.org/articles/10.31389/jltc.51/print/>

Marija Bashevaska - UN Women. 2020. *RAPID GENDER ASSESSMENT: THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN AND MEN IN NORTH MACEDONIA*. Online: https://www2.unwomen.org/-/media/field_percent_20office_percent_20eca/attachments/publications/2020/09/rga_the_percent_20impact_percent_20of_percent_20COVID-19_nm_eng_final_2020_09_29-min.pdf?la=en&vs=2420

McKinsey Global Institute. 2020. *COVID-19 and gender equality: Countering the regressive effects*. Na internetu: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/COVID-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects#>

Roma National Center in partnership with UN Women. 2020. *Roma population is affected disproportionately by the COVID-19 pandemic*. Na internetu: <https://moldova.unwomen.org/en/noutati-si-evenimente/noutati/2020/09/roma-women>

SASKIA BRECHENMACHER, CAROLINE HUBBARD. 2020. *How the Coronavirus Risks Exacerbating Women's Political Exclusion*. Na internetu: <https://carnegieendowment.org/2020/11/17/how-coronavirus-risks-exacerbating-women-s-political-exclusion-pub-83213>

Shalini Mittal; Tushar Singh. 2020. *Gender-Based Violence during COVID-19 Pandemic: A Mini-Review*. Na internetu: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fgwh.2020.00004/full>

TNH. 2018. *Unpaid Care and Domestic Work*. Na internetu: <https://deeply.thenewhumanitarian.org/womensadvancement/background/unpaid-care-and-domestic-work>

UNDP-UN Women. 2020. *COVID-19 Global Gender Response Tracker: Factsheet: Europe, Northern America, Australia and New Zealand*. Na internetu: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/COVID-19-Global-Gender-Response-Tracker.html>

UNDP-UN Women. 2020. *COVID-19 Global Gender Response Tracker: Global Fact Sheet*. Na internetu: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/COVID-19-Global-Gender-Response-Tracker.html>

UN General Assembly. 2020. *Progress towards gender equality under threat, world leaders warn as General Assembly marks twenty-fifth anniversary of landmark women's rights conference*. Na internetu: <https://reliefweb.int/report/world/progress-towards-gender-equality-under-threat-world-leaders-warn-general-assembly-marks>

UN Women. 2020. *Addressing the Impacts of the COVID-19 Pandemic on Women Migrant Workers*. Na internetu: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/guidance-note-impacts-of-the-COVID-19-pandemic-on-women-migrant-workers-en.pdf>

UN Women. 2020. *THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN'S AND MEN'S LIVES AND LIVELIHOODS IN EUROPE AND CENTRAL ASIA: Preliminary Results from a Rapid Gender Assessment*. Na internetu: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/07/the-impact-of-covid19-on-womens-and-mens-lives-and-livelihoods>

UN WOMEN. 2020. *The Shadow Pandemic: Violence against women during COVID-19*. Na internetu: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-COVID-19-response/violence-against-women-during-COVID-19>

UNAIDS. 2020. *Six Concrete Measures To Support Women And Girls In All Their Diversity In The Context Of The COVID-19 Pandemic*. Na internetu: https://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/women-girls-covid19_en.pdf

UNHCR. 2020. *Many Roma families are particularly vulnerable in the current crisis of COVID-19*. Na internetu: <https://www.unhcr.org/ua/en/21189-many-roma-families-are-particularly-vulnerable-in-the-current-crisis-of-COVID-19.html>

Telephone survey (CATI) Computer Assisted Telephone Interview by TEAM Institute.

Data provided by the research centres of the individual parliaments and Swiss Federal Office of Gender Equality.